รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยและสังเคราะห์ความรู้เรื่อง

“ความรุนแรงในมิติวัฒนธรรม”

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน)

โดย ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กันยายน 2548

สารบัญ

บทนำ

บทความหลักจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 4 ประกอบด้วย 3 บทความ คือ
1 โลกาภิวัตน์กับตรรกะใหม่ของความรุนแรง โดย ฐิรวุฒิ เสนาคำ
2 มานุษยวิทยาว่าด้วยเรื่องเมืองไทยและการศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทย โดย ชาร์ลส์ คายส์
3 ทัศนะ “ชุมชน” กับการปกครองชีวญาณ อำนาจที่ซ่อนเร้นในสาธารณสุขไทย โดย ชิเกฮารุ ทานาเบ้

บทความเรื่องโลกาภิวัตน์กับตรรกะใหม่ของความรุนแรง ต้องการอธิบายถึงปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา และกลุ่มทางสังคมเกิดขึ้นตามมา ประเด็นของความขัดแย้งจะเป็นเรื่องพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากคนในพื้นที่เดียวกันจะมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์และศาสนา ซึ่งผู้ที่มีอำนาจมากกว่าจะเข้าไปแบ่ง กีดกั้น ขีดเส้นพรมแดนให้คนกลุ่มต่างๆอยู่ในพื้นที่บางแห่ง และนำไปสู่การแบ่งแยก และเกิดความขัดแย้ง ความคิดเรื่อง “รัฐชาติ” ต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่นโดยมองข้ามความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ทำให้คนในพื้นที่เดียวกันเกิดเป็นศัตรูกัน

บทความนี้ยังชี้ให้เห็นมุมมองทางมานุษยวิทยาวิทยาว่า ในยุคแรกๆ วิชามานุษยวิทยาเกิดมาจากวิธีคิดแบบตะวันตก และมองวัฒนธรรมอื่นเป็นชายขอบ เป็นของแปลกประหลาด หรือล้าหลัง ไร้ความเจริญ ดังนั้นนักมานุษยวิทยายุคแรกๆจึงศึกษากลุ่มคนและชนเผ่านอกสังคมตะวันตกในแบบที่เป็นเอกลักษณ์ตายตัว มองชนพื้นเมืองเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาของการสร้างภาพลักษณ์ตายตัวให้กับคนเหล่านั้นในเวลาต่อมา บทความนี้เสนอว่านักมานุษยวิทยาต้องมองข้ามแนวคิดแบบรัฐชาติและไม่มองกลุ่มคนในแบบตายตัว แต่ควรศึกษากลุ่มคนที่เคลื่อนไหว มีการโยกย้ายถ่ายเท หรือข้ามพรมแดน รวมทั้งนักมานุษยวิทยาต้องไม่ผูกตัวเองอยู่กับที่เหมือนในอดีต

บทความเรื่องมานุษยวิทยาว่าด้วยเรื่องเมืองไทยและการศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทย ต้องการอธิบายพัฒนาการการศึกษาทางมานุษยวิทยาในประเทศไทยในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมาจนถึงปัจจุบัน จากการทบทวนการศึกษาเหล่านี้พบว่าในยุคแรกๆยังไม่มีการศึกษาของนักมานุษยวิทยา แต่เป็นความสนใจเรื่องความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี เช่น งานของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ งานมานุษยวิทยาไทยจึงเป็นการศึกษาเรื่อง “คนอื่น” ในดินแดนของตนเอง เมื่อถึงสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นยุคของมานุษยวิทยารุ่นใหม่ โดยการนำของนักมานุษยวิทยาอเมริกันศึกษาชุมชนหมู่บ้านชนบทเพื่อที่จะอธิบายว่าสังคมไทยมีโครงสร้างหลวม ซึ่งได้รับการโต้แย้งมากในเวลาต่อมา

ในยุคการศึกษาหมู่บ้านเป็นช่วงที่มีการพูดถึงความขัดแย้งต่างๆ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และชน กลุ่มน้อยที่อาศัยในประเทศไทย ในยุคทศวรรษที่ 1970 –1985 เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลง

ทางการเมือง นักมานุษยวิทยาในยุคนี้จะสนใจเรื่องการพัฒนาท้องถิ่น ประเด็นเรื่องความขัดแย้งเริ่มมีนักมานุษยวิทยาสนใจมากขึ้นในช่วงปี 2000 เป็นต้นมา เช่น ประเด็นการใช้ความรุนแรงทางการเมือง เป็นต้น

บทความเรื่องทัศนะ “ชุมชน” กับการปกครองชีวญาณ อำนาจที่ซ่อนเร้นในสาธารณสุขไทย ต้องการชี้ให้เห็นว่า แนวคิดหรือวิธีคิดเรื่อง “ชุมชน” ในทางมานุษยวิทยากำลังเผชิญปัญหาเรื่องความจริง เนื่องจากโลกกำลังเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วภายใต้ระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ แนวคิดเรื่องชุมชนเป็นเพียงวาทกรรมการปกครองของรัฐชาติและระบบเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น นักมานุษยวิทยาต้องสร้างแนวคิดเรื่องชุมชนขึ้นใหม่และเน้นการวิพากษ์มากขึ้น ผู้เขียนบทความเสนอแนวคิดเรื่อง “ชุมชนปฏิบัติ” ที่ประกอบด้วยการปฏิบัติของประชาชน ความเป็นสาธารณะ และกิจกรรมประชาชน ชุมชนในความหมายนี้เป็นชุมชนที่สร้างตัวเองจากประวัติศาสตร์และสถานการณ์ และมีการปกครองตัวเอง บทความนี้ยกตัวอย่างชุมชนของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในภาคเหนือที่มีการสร้างชุมชนของตัวเอง และสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอก ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ในการศึกษาชุมชน

โลกาภิวัตน์กับตรรกะใหม่ของความรุนแรง

ฐิรวุฒิ เสนาคำ[1]

บทนำ

บทความนี้มุ่งกล่าวถึงปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นตรรกะใหม่ของความรุนแรง โลกาภิวัตน์กับความรุนแรง มานุษยวิทยากับความรุนแรงและการก้าวพ้นความรุนแรง

ความรุนแรงบนตรรกะใหม่

หลังสิ้นสุดสงครามเย็น นักวิชาการอย่างฟราซีส ฟูกูยามาคาดการณ์ว่า โลกมนุษย์คงเป็นโลกแห่งสันติภาพ โลกที่ประวัติศาสตร์เคลื่อนถึงจุดหมายสุดท้าย โลกแห่งชัยชนะของระบบทุนนิยมและการเมืองประชาธิปไตย โลกยุคการสิ้นสุดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ และโลกที่ความขัดแย้งเชิงวิภาษวิธี (dialectical conflict) เคลื่อนถึงจุดจบ[2] แต่การมองโลกในแง่ดี ถูกท้าทายด้วยความรุนแรงที่ปะทุขึ้นของการเมืองชาติพันธุ์ ลัทธิชาตินิยมและลัทธิชาติพันธุ์ชาตินิยม (ethnonationalism) ทั้งในประเทศอดีตสหภาพโซเวียตและที่อื่นนับแต่ต้นคริสตทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ความรุนแรงทางชาติพันธุ์ถูกผนวกรวมกับความรุนแรงจากการกระทำของกลุ่ม "*ผู้ก่อการร้าย*" และการปราบปรามผู้ก่อการร้ายเพื่อพิทักษ์ระเบียบโลกใหม่ (new world order) โดยใช้ความรุนแรงดุจเดียว ภาพการพังทลายของตึกแฝดศูนย์การค้าโลก การปรากฏตัวของบิน ลาเดน ในฐานะศัตรูตัวฉกาจของสหรัฐอเมริกา เป็นเสมือนภาพที่ปลุกเตือนสำนึกว่าโลกแห่งสันติภาพสันติสุขดูจะอยู่ไกลแสน

---

[1] อาจารย์ประจำสาขาวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จบการศึกษารัฐศาสตร์บัณฑิต (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาโทด้านมนุษยวิทยาจาก Ateneo de Manila University ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาเอกด้านรัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[2] Francis Fukuyama, "The End of History," *The National Interest,* Vol. 16 (1989), pp. 3-18.

แซมมวล ฮันติงตันคล้ายจะตระหนักถึงสัญญาณความรุนแรงใหม่ หรือไม่ก็พยายามสร้างศัตรูหรือความเป็นอื่นใหม่ เพื่อความชอบธรรมของอเมริกาต่อการเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในและภายนอกของประเทศอื่น ฮันติงตันเสนอภาพโลกหลังสงครามเย็นต่างจากฟูกูยามา คือ โลกหลังสงครามเย็นมิใช่โลกแห่งสันติ มิใช่ยุคประวัติศาสตร์บรรลุจุดหมายมุ่ง แต่คือยุคของความรุนแรงของตรรกะใหม่ ที่มิได้อิงอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจอันเป็นบ่อเกิดความขัดแย้งและสงครามช่วงศตวรรษที่ 17 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 และมิใช่ตรรกะความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างทุนนิยมกับคอมมูนิสม์ที่เป็นเหตุสงครามและความรุนแรงช่วงสงครามเย็น[3]

สำหรับฮันติงตัน โลกหลังสงครามเย็นคือโลกของการปะทะทางอารยธรรม (the clash of civilizations) โดยเฉพาะการปะทะระหว่างอารยธรรมตะวันตกกับอารยธรรมอิสลาม ความขัดแย้งของโลกมิใช่ความขัดแย้งภายในอารยธรรมหรือภายในยุโรป แต่เคลื่อนสู่พื้นที่ประเทศโลกที่สาม เป็นความขัดแย้งของอารยธรรมโลกที่หนึ่งกับโลกที่สาม ความขัดแย้งทางอารยธรรมคือความขัดแย้งที่เป็นจริงและลึกซึ้ง ด้วยเหตุผล 6 ประการคือ (1) อารยธรรมมีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานและเป็นจริง (2) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมไม่สามารถประนีประนอมได้ง่าย (3) การติดต่อสื่อสารระหว่างคนต่างอารยธรรมพัฒนาไปในแง่ลบ (4) การพัฒนาสู่ความทันสมัยผลักดันให้เกิดแนวคิดการกลับไปหาแก่นแท้ของศาสนา (5) ผู้นำโลกที่สามถูกบ่มเพาะสำนึกความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น และ (6) การเกิดขึ้นของภูมิภาคเศรษฐกิจ[4]

ตรรกะการปะทะทางอารยธรรมได้รับการวิพากษ์-วิจารณ์อย่างกว้างขวาง[5] นักวิชาการสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบางท่านระบุว่าความรุนแรงของโลกหลังสงครามเย็นมิได้อิงอยู่กับตรรกะการปะทะทางอารยธรรม แต่อิงอยู่กับตรรกะใหม่ที่กลับไปสู่สิ่งเก่า คือ ตรรกะของสงครามและความรุนแรงที่รัฐ-ชาติ (nation-state) มิได้ผูกขาดกระทำ การเมืองโลกกลับสู่ยุคก่อนสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ก่อนยุคอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน (territorial sovereignty) สู่โลกยุค

---

[3] Samuel Huntington, "The Clash of Civilizations?" in Salim Rashid (ed.) *"The Clash of Civilizations?" Asian Responses,* (Dhaka: The University Press Limited, 1997), pp. 1-3 บทความนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *Foreign Affairs,* Vol. 72, No. 3 (1993), pp. 22-49.

[4] Samuel Huntington, "The Clash of Civilizations?," pp. 4-6.

[5] โปรดดูบทความต่าง ๆ ใน Salim Rashid (ed.) *"The Clash of Civilizations?" Asian Responses*; Jacinta O' Hagan, "A Clash of Civilizations?" in Greg Fry and Jacinta O' Hagan (eds.) *Contending Images of World Politics,* (London: Macmillan Press, 2000), pp. 135-149.

อำนาจอธิปไตยซ้อนทับ ยุคพื้นที่ภูมิศาสตร์หนึ่งบรรจุอำนาจอธิปไตยจากหลายศูนย์อำนาจ ยุคความรุนแรงก่อเกิดหรือมีที่มาจากหลายแหล่ง[6]

อย่างไรก็ตาม คำอธิบายความรุนแรงโลกยุคหลังสงคราเย็นที่ดูจะน่าสนใจสำหรับนักมานุษยวิทยาได้แก่คำอธิบายของนักมานุษยวิทยาพลัดถิ่นชาวอินเดีย คือ อรชุน อัปปาดูรัย อัปปาดูรัยกล่าวว่าความรุนแรงของโลกหลังสงครามเย็นคือความรุนแรงภายในอารยธรรม ความรุนแรงปัจจุบันอาจพิจารณาได้หลายด้าน และมีหลายรูปแบบ เช่น การเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมคุกในสหรัฐอเมริกา ซึ่งสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับพัฒนาการการใช้แรงงานและการจ้างงานรูปแบบใหม่ของระบบทุนนิยม ความรุนแรงที่คนในท้องถิ่นกระทำต่อกลุ่มผู้อพยพที่ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐบาลดังกรณีอินโดนีเซีย ความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิงโดยรัฐบาลตอลีบันของอัฟกานีสถาน ความรุนแรงที่กระทำโดยเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันผ่านอินเทอร์เน็ต ดังกรณีการต่อสู้ของกลุ่มพยัคฆ์ทมิฬอีแลมในศรีลังกา[7]

ในบทความที่เขียนหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001[8] อัปปาดูรัยเสนอว่า เหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยตรรกะการปะทะทางอารยธรรมของฮันติงตัน ด้วยเหตุผลสำคัญคือ โลกมุสลิมมิได้เป็นหนึ่งเดียว อัลกออิดะได้รับการต่อต้านจากรัฐบาลอาหรับหลายประเทศ คัมภีร์อัลกุรอานมิได้ให้อำนาจชอบธรรมกับใครเพื่อใช้ความรุนแรงต่อพลเรือน และขันติธรรมต่อความแตกต่างมักถูกใช้ผิดโดยศาสนาในช่วงสงคราม

อัปปาดูรัยมองว่าเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 คือสงครามอันลึกซึ้ง ที่เลยพ้นแรงจูงใจและธรรมชาติของตัวกระทำ 11 กันยายน 2001 คือสงครามแห่งอนาคตของรัฐ-ชาติในฐานศูนย์รวมอารยธรรม อำนาจอธิปไตย ความชอบธรรมทางจริยธรรมและการผูกขาดการใช้ความรุนแรง การถล่มตึกศูนย์การค้าโลกที่สูงระฟ้า คือสงครามที่กระทำเต็มรูปแบบโดยผู้กระทำที่มองไม่เห็นและไม่รู้จัก กระทำโดยศัตรูที่ปราศจากชื่อประเทศผู้กระทำ การถล่มตึกคู่แฝดคือจุดเริ่มต้นของ "*ยุคสงครามที่ปราศจากผู้กระทำ (the Age of Authorless War)*" และเลยพ้นกรอบแนวคิด

---

[6] โปรดดูประเด็นนี้เพิ่มเติมใน Richard Falk, "A New Medievalism," in Greg Fry and Jacinta O' Hagan (eds.) *Contending Images of World Politics,* (London: Macmillan Press, 2000), pp. 106-116.

[7] Arjun Appadurai, "New Logics of Violence," http://www.india-seminar.com/2001/503/503%20 arjun%20appadurai.htm

[8] Arjun Appadurai, "Tactical Humanism," *Polis /R.C.S.P./C.P.S.R,* Vol. 9 (2002), pp. 1-6.

สงครามยุติธรรมและสงครามอยุติธรรมสู่ยุคสงครามที่ปราศจากแผนที่คุ้นเคยของอาณาเขตดินแดน อำนาจอธิปไตย พรมแดนและผลประโยชน์แห่งชาติ เหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 คือสงครามทางทหารที่ก่อขึ้นในยุคเศรษฐกิจการเงินโลกาภิวัตน์ สงครามที่ไร้พรมแดนที่ไม่มีผู้ชนะและผู้แพ้ที่จีรัง ถาวร

การถล่มตึกศูนย์การค้าโลกมิได้มุ่งเพียงสังหารพลเรือน (civilians) แต่พุ่งเป้าไปสู่การทำลายแนวคิดว่าด้วยพลเรือนโดยตรง การตอบโต้การก่อการร้ายของสหรัฐและพันธมิตรด้วยการทิ้งระเบิดในอัฟกานีสถาน พร้อมการทิ้งกล่องบรรจุอาหารสะท้อนความกำกวมระหว่างการตระหนักถึงการสิ้นสุดของแนวคิดว่าด้วยพลเรือนและการยึดมั่นในแนวคิดที่ว่ามนุษย์ที่ตกอยู่ในโศกนาฏกรรมต้องได้รับการชดเชย การถล่มศูนย์การค้าโลก การทิ้งระเบิดและโจมตีอย่างต่อเนื่องที่หุบเขา ถ้ำและเมืองในอัฟกานีสถานสะท้อนการแผ่ขยายความรุนแรงภายใต้ตรรกะใหม่ของสงครามที่เรียกว่า "*สงครามค้นหาศัตรู (diagnostic wars)*" หรือสงครามการใช้ความรุนแรงเต็มรูปเพื่อค้นหาและทำลายศัตรู สงครามชนิดนี้คือส่วนหนึ่งของโลกการใช้ความรุนแรงที่มิได้กระทำต่อศัตรูที่รู้แล้วล่วงหน้า แต่ใช้ไปเพื่อค้นหาและกำหนดศัตรู[9] ดังนั้นร่างกายของมนุษย์จึงถูกขยี้ชีวิตถูกทำลายและตายไปก่อนการเป็นศัตรู

เหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ได้นำโลกเข้าสู่ยุคสงครามค้นหาศัตรู ที่มิได้จำกัดอยู่เฉพาะการทิ้งระเบิดและการโจมตีแบบพลีชีพ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่รวมถึงวิธีการตอบโต้ของรัฐที่พยายามหาหลักฐานข้อมูล จำแนกแยกพวก โดดเดี่ยวและค้นหาผู้ก่อการร้าย ใช้ความรุนแรงหลากหลายรูปแบบโดยไร้จุดหมาย การออกล่าเพื่อหาชื่อ หานาม และหาเสียงของการต่อต้านคือดัชนีที่น่ากลัวและสยดสยองของยุคสงครามค้นหาศัตรูและยุคการสำรวจตรวจสอบร่างกาย ที่หน้าทุกหน้าอาจถูกตราว่าเป็นศัตรูหลังการตาย โลกปัจจุบันกำลังประสบกับรูปแบบใหม่ของความกังวลที่เกิดขึ้นในทุกถิ่นที่

แน่นอน โลกปัจจุบันคือโลกแห่งการปะทะ แต่มิใช่การปะทะทางอารยธรรม การปะทะคือการปะทะของระบบโลก การปะทะระหว่างโลกที่มีกระดูกสันหลังกับโลกไร้กระดูกสันหลัง โลกที่มีกระดูกสันหลัง (vertebrate world) คือโลกของรัฐ-ชาติ บรรษัทข้ามชาติ บรรษัทหลากหลายชาติ ลัทธิทุนนิยมซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของโลกาภิวัตน์ องค์กรโลกบาล เช่น สหประชาชาติ สถาบันเบร็ตตอน-วูดส์ องค์การการค้าโลก และสถาบันระหว่างประเทศอื่นใดที่มีเป้ามุ่งเพื่อการ

---

[9] Arjun Appadurai, "Tactical Humanism," p. 2.

ประสานและควบคุมทุนในระดับโลกและเชื่อมสมานผลประโยชน์กับอำนาจอธิปไตยของรัฐ-ชาติที่ดำรงอยู่[10]

โลกไร้กระดูกสันหลังหรือโลกแบบเซลลูลาร์ (cellular world) คือโลกแห่งการไหลเคลื่อนย้ายและเครือข่ายที่ทำงานแบบเพิ่มขยายทวีตัว แยกหน่วย ทำหน้าที่อิสระ กระทำการเลียนแบบหรือด้วยความเห็นพร้องมากกว่ากระทำตามคำสั่ง โลกไร้กระดูกสันหลังอิงอยู่กับความสามารถในการผลิตซ้ำหลักการทางอุดมการและหลักปฏิบัติที่ไม่ยิ่งใหญ่แต่มั่นคงอย่างไม่รู้จบ เครือข่ายที่อยู่เบื้องหลังการถล่มตึกศูนย์การค้าโลก ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องโยงใยกับอัลกออิดะหรือไม่ก็คือตัวอย่างที่ชัดเจนของโลกแบบเซลลูลาร์ โลกไร้กระดูกสันหลังคือโลกของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านโลกาภิวัตน์แบบอื่น ๆ ที่ปฏิบัติการข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติ เช่น ขบวนการที่อยู่เบื้องหลังการต่อต้านโลกาภิวัตน์ที่ซีแอตเทิล (Seattle) ปราก (Prague) วอร์ชิงตัน (Washington) มิลาน (Milan) และที่อื่น ๆ โลกไร้กระดูกสันหลังคือโลกขององค์กรประชาสังคมและส่วนที่ลึกลับซับซ้อนของโลกธุรกิจที่อิงอยู่กับทรัพยากรและเครือข่ายซ่องทางกึ่งอาชญากรรม เช่น การถ่ายโอนเงินข้ามพรมแดนอย่างไม่เป็นทางการ การติดต่อการค้าที่อิงอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนตัว การทำธุรกิจแบบ “*ฮาวาลา*” หรือวิธีการถ่ายโอนเงินข้ามพรมแดนโดยไม่มีการเคลื่อนเงินหรือตั๋วเงิน

กล่าวโดยสรุป อัปปาดูรัยเห็นว่า โลกปัจจุบันคือโลกของการปะทะระหว่างโลกของรัฐ-ชาติหรือระบบควบคุมปกครองที่ยึดมั่นหลักการอำนาจอธิปไตยแห่งชาติกับโลกใหม่ของการไหลเคลื่อนย้าย การสร้างพันธมิตร การสร้างความจงรักษ์ภักดีและการระดมผู้คนในระดับโลกในลักษณะองค์กรไร้กระดูกสันหลัง[11]

สงครามเพื่อกำหนดศัตรูยุคหลังสงครามเย็น มิได้จำกัดอยู่เฉพาะสงครามที่กระทำโดยสหรัฐและพันธมิตร แต่รวมไปถึงการฆ่าเพื่อกำหนดความเป็นศัตรูทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การฆ่าในนามชาติพันธุ์มีการใช้ความรุนแรงและป่าเถื่อนแบบเถื่อนโหดกระทำต่อร่างกายคนอื่น อัปปาดูรัยเรียกความรุนแรงดังกล่าวว่า “*ความรุนแรงของตรรกะการชำแหละร่างเพื่อค้นหาดีเอ็นเอการเป็นศัตรู (vivisectionist discovery)*” อันเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ความรุนแรงชำแหละสัตว์ทั้งเป็นเพื่อแสวงหาความรู้[12] การชำแหละร่างเพื่อหาดีเอ็นเอการเป็นศัตรูถูกนำมาใช้ในสงครามชาติพันธุ์ ที่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง

---

[10] Arjun Appadurai, “Tactical Humanism,” p. 3.

[11] Arjun Appadurai, “Tactical Humanism,” p. 4.

[12] Arjun Appadurai, “Tactical Humanism,” p. 2.

สังหารเพื่อนบ้านและชำแหละร่างเพื่อหาดีเอ็นเอของการต่อต้าน ทรยศ หักหลัง หรือเพื่อ "ค้นหา" และเผยให้เห็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงที่ซ่อนอยู่ภายใต้หน้ากากของหน้าที่ปรากฏ

ในบทความเรื่อง "Dead Certainty"[13] อัปปาดูรัยกล่าวถึงการฆ่าและการทำลายศักดิ์ศรีทางชาติพันธุ์ด้วยวิธีการเถื่อนโหดพิสดาร เช่น ใช้ไม้แหลมเสียบทวารหรือช่องคลอดทะลุคอ การบังคับให้หญิงท้องแก่ใช้เหล็กเกี่ยวเด็กออกจากครรภ์และกินศพทารกตน การบังคับให้ผู้ชายเคี้ยวอัณฑะเพื่อนที่ถูกฆ่า การแขวนคอ รัดคอ หั่นศพ ตัดหัว เสียบประจานและข่มขืน

การฆ่าแบบเถื่อนโหดเพื่อทำลายศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ คือ การกระทำความรุนแรงต่อร่างกายของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น แต่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นผู้ฆ่าและถูกฆ่ามิใช่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ห่างไกล เพราะคือคนข้างบ้าน คนในเครือญาติ คนที่คุ้ยเคยและรู้จักกันมาก่อน เช่น การสังหารเผ่าฮูตู (Hutu) โดยเผ่าทูตสิ (Tutsi) ในประเทศรวันดา การสังหารกลุ่มชาวซิกส์นิรานการีส (Nirankaris) โดยชาว "*ซิกส์แท้*" ในอินเดีย เพียงเพราะสงสัยว่าซิกส์นิรานการีสเป็น "*สายลับ (secret agency)*" ของฮินดู

ความรุนแรงทางชาติพันธุ์มีหลายรูปแบบ แต่การฆ่าคนใกล้ชิด การกระทำรุนแรงต่อร่างกายผู้ที่คาดว่าจะเป็นศัตรู การฆ่าเพื่อสำรวจตรวจสอบ ทำเครื่องหมาย จำแนก เก็บร่าง กินตับและควักหัวใจ การฆ่าเพื่อความบริสุทธิ์และเพื่อขจัดความสกปรกของอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ การฆ่าอัตลักษณ์ที่ไม่เที่ยงแท้-ไม่มั่นคง-เร่ร่อน-ไม่หยุดนิ่ง คือ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขโลกยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวอีกนัย โลกภิวัตน์คือตัวสร้างความไม่แน่นอน/ไม่หยุดนิ่ง/ลื่นไหลของอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ สร้างความวิตกกังวลต่อความไม่คงที่-ไม่มั่นคงของอัตลักษณ์และชาติพันธุ์[14] สร้างการจำแนกและกำหนดความเป็นศัตรู สร้างเงื่อนไขการก่อการร้าย สร้างเงื่อนไขการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพื่อการคงอยู่ของบุคลที่แท้และอัตลักษณ์ที่มั่นคงและบริสุทธิ์ และสร้างความรุนแรงต่อร่างกายของกลุ่มชาติพันธุ์คนส่วนน้อย อันเป็นผลิตผลของศาสตร์แห่งจำนวนที่ทำให้จำนวนคนข้างมากเป็นสิ่งปกติ คนที่มีจำนวนน้อยเป็นสิ่งที่ไม่ปกติ ไม่มั่นคง ไม่คงที่และเป็นสิ่งที่ทั้งต้องการให้มีและต้องการฆ่าเพื่อขจัด[15]

---

[13] Arjun Appadurai, "Dead Certainty: ethnic violence in the era of globalization," *Development and Change,* Vol. 29, No. 4 (1998), pp. 905-925.

[14] เช่น ความกังวลต่อจำนวนหรือความไม่แน่ใจต่อจำนวนของอัตลักษณ์ที่ไม่คงที่ในอาณาเขตดินแดน กังวลต่อความจริงแท้ของหน้าที่ปรากฏกับหน้าที่แท้ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง

[15] Arjun Appadurai, "Dead Certainty," p. 921.

โลกาภิวัตน์กับเงื่อนไขความรุนแรง

Globalization ที่แปลเป็นโลกาภิวัตน์ในภาษาไทย เริ่มใช้ในโลกธุรกิจในช่วงทศวรรษ 1960 และกลายเป็นวาทกรรมสาธารณะในทศวรรษ 1990[16] จนทำให้ทศวรรษ 1990 เป็นทศวรรษแห่งการวิวาทะว่าด้วยโลกาภิวัตน์[17] การเป็นประเด็นวิวาทะอาจมีความหมายหลายนัย แต่หนึ่งในนั้นคือ โลกาภิวัตน์ยังไม่อาจหาความหมายที่ลงตัว คือ เป็นประดุจ "*เซ็ตว่าง (empty set)*"[18] ที่ต่างคนต่างเติมความหมาย

ตามทัศนะของลุดเกอร์ เพรียสการศึกษาโลกาภิวัตน์อาจจำแนกเป็น 2 กรอบแนวคิด คือ แนวคิดที่มองโลกาภิวัตน์ในฐานะกระบวนการลดทอนพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ โลกาภิวัตน์หมายถึงการหายไปของมิติภูมิศาสตร์ ภูมิศาสตร์ของโลกแคบลง ผู้คนมีสำนึกการเป็นส่วนหนึ่งของโลก เหตุการณ์จากมุมหนึ่งของโลกสามารถรับรู้ได้อย่างฉับพลันและมีผลกระทบต่อคนในอีกมุมของโลก ทั้งนี้เพราะสื่อสมัยใหม่ เช่น โทรทัศน์ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ตและเครือข่ายการสื่อสารอื่น[19] และแนวคิดที่มองโลกาภิวัตน์ว่าคือยุคความสัมพันธ์ทางสังคมขยายใหญ่ ความสัมพันธ์ของผู้คนมิได้จำกัดอยู่ภายในหมู่บ้านหรือชนเผ่า แต่ขยายเป็นความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนและความสัมพันธ์ระดับโลก เพรียสให้ทัศนะว่าการขยายระยะไกลของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นปฏิภาคโดยตรงกับพัฒนาการของประวัติศาสตร์ คือ ในยุคบุพกาลความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์จำกัดอยู่ภายในกลุ่มขนาดเล็กของสังคมบุพกาล ยุคกลางของยุโรปความสัมพันธ์ขยายสู่ระดับเมืองหรือแว่นแคว้นของเจ้าศักดินา ในสังคมสมัยใหม่ความสัมพันธ์ทางสังคมขยายสู่ระดับประเทศหรือรัฐ-ชาติ และขยายเป็นความสัมพันธ์ระดับโลกและข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติในยุคโลกาภิวัตน์[20]

---

[16] William I. Robinson, *A Theory of Global Capitalism: Production, Class, and State in a Transnational World,* (Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 2004), p. 1.

[17] Douglass Kellner, "Theorizing globalization," *Sociological Theory*, Vol. 20, No. 3 (2002), p. 285.

[18] Tony Schirato and Jen Webb, *Understanding Globalization,* (London: Sage, 2003), p. 14.

[19] Ludger Pries, "The Approach of Transnational Social Spaces: responding to new configurations of the social and spatial," in Ludger Pries (ed.) *New Transnational Social Space,* (London and New York: Routledge, 2001), pp. 13-14.

[20] Ludger Pries, "The Approach of Transnational Social Spaces," pp. 13-14.

ความสัมพันธ์ทางสังคมยุคโลกาภิวัตน์ คือ ความสัมพันธ์ที่มีหลายรูปแบบและครอบแดนไกล ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่การขยายระยะไกลของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวก็กลายเป็นความสัมพันธ์ครอบแดนกัน ครอบครัวเดิมถือเป็นหน่วยทางสังคมที่กินพื้นที่ขนาดเล็กและดำรงอยู่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน ยุคโลกาภิวัตน์ครอบครัวของคนจำนวนหนึ่งกลายเป็นครอบครัวข้ามพรมแดนประเทศ (transnational families) เช่น ครอบครัวของนักธุรกิจชาวจีนที่มีบ้านเกิดที่ฮ่องกง มีธุรกิจในยุโรป อเมริกาและจีน มีบุตรและภรรยาอยู่ในโตรอนโตของแคนาดา ในรอบปีนักธุรกิจชาวจีนจำต้องเดินทางไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ที่เป็นที่ตั้งของบ้านเกิด ที่ตั้งธุรกิจและที่อยู่ของบุตรและภรรยา ครอบครัวในลักษณะนี้จึงมิได้ถูกบรรจุไว้ในภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านหรือประเทศ แต่เป็นครอบครัวหรือพื้นที่ทางสังคมที่ขยายข้ามพื้นที่ภูมิศาสตร์หลากหลายแห่งและกว้างไกล การกลายเป็นครอบครัวข้ามแดนไกลมิได้จำกัดอยู่เฉพาะนักธุรกิจชาวจีน แต่รวมถึงคนกลุ่มต่าง ๆ อีกมากที่ได้รับการศึกษาโดยนักวิชาการ[21]

อย่างไรก็ตาม เพรียสมองว่าโลกาภิวัตน์มิใช่กระบวนการเดียวที่สร้างความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนและลดทอนความสำคัญของพรมแดน (deterritorilasation) เพราะโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นท่ามกลางกระบวนการความสัมพันธ์อื่นอีก 6 กระบวนการ คือ (1) Inter-nationalization หรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-ชาติตั้งแต่สองรัฐขึ้นไปและมีรัฐเป็นตัวกระทำหลัก (2) Supra-nationalization คือกระบวนการสร้างสายสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติโดยองค์กรที่เหนือระดับรัฐ-ชาติขึ้นไป เช่น สหภาพยุโรป กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก (3) Re-nationalization หรือกระบวนการที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งและมั่นคงให้กับพรมแดนรัฐ-ชาติเดิมหรือแบ่งแยกพรมแดนเดิมและสร้างพรมแดนรัฐ-ชาติใหม่ในระดับที่ต่างไป เช่น การก่อตัวรัฐ-ชาติใหม่หลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย (4) Glocalization เกิดจากการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดและกระบวนการโลกาภิวัตน์ และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธีระหว่างกระบวนการโลกาภิวัตน์กับกระบวนการท้องถิ่นภิวัตน์ (localization) หรือระหว่างกระบวนการลดทอนความสำคัญของพื้นที่และพรมแดนกับกระบวนการสร้างกลไกแบ่งแยกและรวมพวกในระดับท้องถิ่น (5) Diaspora-internationalization หมายถึงกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนชาติ

---

[21] โปรดดูประครอบครัวข้ามพรมแดนของคนกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มเติมจาก Fernando Herrera Lima, “Transnational Families: institutions of transnational social space,” in Ludger Pries (ed.) *New Transnational Social Space,* (London and New York: Routledge, 2001), pp. 77-93; Deborah Bryceson and Ulla Vuorela (eds.) *Transnational Family: New European Frontiers and Global Networks,* (Oxford and New York: Berg, 2002).

รัฐ-ชาติและอารยธรรม เชื่อมต่อระหว่างคนพลัดถิ่นนอกมาตุภูมิเข้ากับมาตุภูมิ และ (6) Transnationalization หมายถึงกระบวนการที่เพิ่มขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของความสัมพันธ์ทางสังคม เครือข่ายและปฏิบัติการข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติ[22]

ตามทัศนะของเพรียสโลกาภิวัตน์กับกระบวนการข้ามพรมแดนอื่นดำรงอยู่คู่เคียงและเป็นกระบวนที่มีหลายชั้นและหลายมิติ[23] เช่น โลกาภิวัตน์กระบวนการเดียวมี 6 มิติ คือ *มิติทางเศรษฐกิจ* หมายถึงกระบวนการไหลกระจายทั่วโลกของทุนการเงิน *มิติทางการเมือง* หมายถึงการขยายตัวของกิจกรรมและองค์กรโลกบาลตัดข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติ *มิติทางเทคโนโลยี* หมายถึงการกระจายสู่ที่ต่าง ๆ ของโลกของเทคโนโลยีการคมนาคมและการสื่อสาร *มิติทางวัฒนธรรม* หมายถึงการกระจายหรือไหลข้ามพรมแดนของวัฒนธรรม เช่น การกระจายวัฒนธรรมดนตรี อาหาร ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ ความคาดหวังจากมุมหนึ่งสู่อีกมุมของโลก *มิติทางสังคม* ได้แก่กระบวนการเคลื่อนย้ายของผู้อพยพ นักท่องเที่ยว มนุษย์ในภาวะเคลื่อนย้ายอื่นจากที่หนึ่งไปอีกที่ และ*มิติด้านนิเวศวิทยา* หมายถึงการกระจายทั่วโลกของสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม สำนึกความเสี่ยงและสำนึกร่วมการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก

โลกาภิวัตน์ก่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของพื้นที่และการคิดเกี่ยวกับพื้นที่ พื้นที่ได้รับความสนใจหรือใคร่ควรโดยมนุษย์มานับพันปี แต่แนวคิดว่าด้วยพื้นที่อาจจะจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ แนวคิดพื้นที่สัมบูรณ์และแนวคิดพื้นที่สัมพัทธ์[24] *แนวคิดพื้นที่สัมบูรณ์* มองพื้นที่ในฐานะสิ่งที่มีคุณสมบัติเฉพาะแห่งตน เป็นองคาพยพที่มีความเป็นหนึ่งเดียว เป็นที่ว่างสำหรับบรรจุสิ่งอื่นหรือ “พื้นที่ในฐานะกล่องบรรจุ (container-space)” *แนวคิดพื้นที่สัมพัทธ์* มองพื้นที่จากมิติความสัมพันธ์ของวัตถุหรือการก่อรูปของวัตถุที่เกิดจากกฎเกณฑ์และความสัมพันธ์ในมิติของภูมิศาสตร์ พื้นที่คือตำแหน่งของความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นโครงสร้างที่กำหนดและถูกกำหนดโดยกิจกรรมของมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางสังคมมิใช่สิ่งที่ถูกกำหนดหรือวางกรอบโดยพื้นที่แห่งใด

---

[22] Ludger Pries, “The Spatial Spanning of the Social Transnationalism as Challenge and Chance for Social Sciences,” http://www.ruhr-uni-bochum.de/transnet/download/09_2000_Transnet-RUB-2.doc

[23] Ludger Pries, “The Spatial Spanning of the Social Transnationalism as Challenge and Chance for Social Sciences.”

[24] Ludger Pries, “The Approach of Transnational Social Spaces: responding to new configurations of the social and spatial,” pp. 15-16.

แห่งหนึ่งและมิได้ถูกบรรจุไว้ภายในกล่องของพื้นที่ และพื้นที่เองคือสิ่งที่ถูกสร้างหรือกำหนดโดยความสัมพันธ์ทางสังคม[25]

แนวคิดพื้นที่สัมบูรณ์คือผลผลิตของยุโรปยุคการก่อตัวของรัฐ-ชาติ ในยุโรปยุคก่อนหน้าพื้นที่ของอำนาจอธิปไตยมิได้มีความเบ็ดเสร็จ พื้นที่หนึ่งคือที่กองรวม ทับซ้อนและต่อเนื่องของอำนาจอธิปไตยจากหลายศูนย์ เช่น อำนาจอธิปไตยจักรพรรดิ กษัตริย์ เจ้าชาย ขุนนาง สังฆราช พระคริสต์ สันตะปาปา สมาคมเมือง เจ้าที่ดิน และพ่อค้าวานิช[26] แนวคิดพื้นที่สัมบูรณ์เริ่มปรากฏชัดในสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ที่ทำขึ้นเพื่อยุติสงคราม 30 ปีในยุโรป เมื่อ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1648 และเห็นได้จากหลักการว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐ-ชาติของยุโรป หลักการดังกล่าวถือว่าพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หนึ่ง(รัฐ)มีเพียงพื้นที่ทางสังคม(ชาติ)เดียว และพื้นที่ทางสังคมเดียว(ชาติ)มีและต้องการเพียงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์(รัฐ)เดียว พื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียว(รัฐ)บรรจุเพียงพื้นที่ทางสังคม(อำนาจอธิปไตย)เดียว[27]

แนวคิดเช่นนี้คือแนวคิดพื้นที่สัมบูรณ์หรือพื้นที่ที่สวมทับกันสนิทระหว่างพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (geographic space) กับพื้นที่ทางสังคม (social space) โดยถือว่าพื้นที่ทางภูมิศาสตร์คือกล่องบรรจุวัฒนธรรม สังคม การเมือง ผู้คน ตัวตนหรือสรรพสิ่ง หนึ่งพื้นที่ภูมิศาสตร์บรรจุหนึ่งวัฒนธรรม หนึ่งสังคม หนึ่งอำนาจหรือหนึ่งองคาพยพ (entity)[28] โลกาภิวัตน์คือยุคที่พื้นที่ทางสังคมกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ไม่สวมทับกันสนิท เพราะพื้นที่ทางสังคมได้กลายเป็น "*พื้นที่ทางสังคมข้ามพรมแดน (transnational social spaces)*" พื้นที่ภูมิศาสตร์ได้กลายเป็นท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย (multi-localities/pluri-localities) และท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น (translocalities) ซึ่งแสดงถึงการไม่สวมทับสนิทระหว่างพื้นที่ทางสังคมกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์มิได้ครอบหรือขังความเป็นตัวตนทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและปฏิบัติการทางสังคมอื่น กล่าวอีกนัย พื้นที่ทางสังคมในท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น ท้องถิ่นที่หลากหลายและในพื้นที่ทางสังคมข้ามพรมแดนได้ขยาย เชื่อมร้อยกันและตัดข้ามกล่องพรมแดนทางภูมิศาสตร์ระดับต่าง ๆ พื้นที่

---

[25] Ludger Pries, "The Spatial Spanning of the Social Transnationalism as Challenge and Chance for Social Sciences."

[26] Roland Axtmann, "The State of the State: the model of the modern state and its contemporary transformation," *International Political Science Review,* Vol. 25, No. 3 (2004), pp. 259-260.

[27] Ludger Pries, "The Approach of Transnational Social Spaces," pp. 3-5.

[28] Ludger Pries, "The Approach of Transnational Social Spaces," p. 15.

ภูมิศาสตร์จึงมิได้สัมพันธ์กับพื้นที่ทางสังคมแบบหนึ่งต่อหนึ่ง เพราะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หนึ่งคือกองรวมของพื้นที่ทางสังคมที่หลากหลาย[29]

พื้นที่ทางสังคมที่หลากหลายในพื้นที่ภูมิศาสตร์เดียวไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้น การอยู่รวมกันของหลากหลายพื้นที่ทางสังคมจึงเป็นเพียงการอยู่ด้วยกันแบบ "*กองรวม (stacked)*" โดยพื้นที่ทางสังคมดังกล่าวอาจมีความสัมพันธ์อย่างเข้มข้นและเหนียวแน่นกับพื้นที่ทางสังคมที่อยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อื่น จนทำให้เกิดพื้นที่ทางสังคมเดียวที่ครอบพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หลายพื้นที่ที่อยู่ห่างกัน[30] การกองรวมกันในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวของพื้นที่ทางสังคมหลากหลาย มิใช่สิ่งใหม่ แต่ก็กลายมาเป็น "*ปรากฏการณ์ที่แพร่หลาย (mass phenomena)*" ในปลายศตวรรษที่ 20[31]

เพรียสมิได้เชื่อมโลกาภิวัตน์เข้ากับความรุนแรง แต่การกองรวมกันในพื้นที่ภูมิศาสตร์เดียวและไม่สัมพันธ์กันและไม่รู้จักกันอย่างลึกซึ้งของพื้นที่ทางสังคมที่หลากหลายก็คือจุดเปราะบางของความรุนแรง เพราะหมายถึงการนำสิ่งแปลกหน้า ความสัมพันธ์แปลกหน้า คนแปลกหน้าทางชาติพันธุ์มาอยู่ในที่เดียวกัน การมีความสัมพันธ์กับข้างนอกมากกว่าสัมพันธ์ภายในของพื้นที่ทางสังคมคือกระบวนการสร้างความไม่มั่นคงและเพิ่มความไม่มั่นคงของอัตลักษณ์ในพื้นที่ท้องถิ่น และเป็นเงื่อนไขสำคัญของการก่อเกิดความรุนแรงที่กระทำต่อเพื่อนบ้าน คนข้างบ้านหรือคนที่คุ้นเคยกันมาก่อน ซึ่งเป็นประเด็นที่อัปปาดูรัยให้ความสำคัญ

อัปปาดูรัยนิยามความหมายโลกาภิวัตน์จากสองมิติ คือ มิติของวัตถุและจินตนาการ (imaginations) โลกาภิวัตน์ในมิติของวัตถุหมายถึงการไหลและเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติในระดับโลกของวัตถุรูปธรรมและนามธรรม คือ การไหลและเคลื่อนย้ายของผู้คน สื่อ เทคโนโลยี อุดมการณ์และทุน แต่การไหลและเคลื่อนย้ายของวัตถุเหล่านี้ มิได้เกิดขึ้นพร้อมกัน เบนเข้าหากันและข้ามพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ แต่ไหลและเคลื่อนย้ายต่างระดับความเร็ว ต่างแกน ต่างจุดเริ่มต้นและปลายทาง โลกาภิวัตน์หรือโลกที่วัตถุอยู่ในภาวะเคลื่อนย้ายจึงมิใช่โลกของความเป็นหนึ่ง

---

[29] โปรดดูเพิ่มเติมใน Luger Pries, "The Spatial Spanning of the Social Transnationalism as Challenge and Chance for Social Sciences"; The Approach of Transnational Social Space," pp.3 –33.

[30] Ludger Pries, "The Approach of Transnational Social Spaces," p. 5.

[31] Ludger Pries, "The Approach of Transnational Social Spaces," p. 6.

เดียวและกลมกลืน แต่เป็นโลกที่ผนึกแน่นด้วยภาวะไม่เท่าเทียม โลกที่ความสัมพันธ์ไม่สวมทับกันสนิท โลกแห่งความสับสนวุ่นวายและโลกที่สลับซับซ้อน[32]

อัปปาดูรัยมองว่าโลกาภิวัตน์เกิดจากเงื่อนไขที่ภาพลักษณ์ในภาวะเคลื่อนย้ายและแปลงรูปได้มาปะทะหรือบรรจบกับผู้คนที่อยู่ในภาวะเคลื่อนที่ แล้วก่อรูปของจินตนาการใหม่ ที่ฝังลึกในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนและเป็น *"จินตนาการในฐานะที่เป็นปฏิบัติการทางสังคม"*[33] จินตนาการในแง่นี้ทำหน้าที่คล้ายกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คือ มิได้สะท้อนหรืออธิบายความจริงที่อยู่นอกทฤษฎีหรือจินตนาการ แต่มีผลกระทบต่อความจริง ต่อการสร้างความจริงและต่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักทฤษฎีและผู้คน โลกาภิวัตน์ในฐานะจินตนาการจึงมีความหลากหลายและให้ความหมายต่างกันโดยคนหรือตัวกระทำในท้องถิ่น จินตนาการใหม่ที่เกิดจากการบรรจบกันของคนในภาวะเคลื่อนย้ายและภาพลักษณ์ที่กำลังเคลื่อน คือ จิตนการที่ขยายใหญ่ จินตนาการการเป็นเครือญาติ/ชุมชน/ท้องถิ่นที่ขยายตัดข้ามภูมิศาสตร์เดิมและส่งผลให้เกิดสนามความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ขยายใหญ่เป็นสนามความสัมพันธ์ระดับโลก[34]

โลกาภิวัตน์คือกระบวนการสร้างปัญหา สร้างความขัดแย้งและระเบิดความขัดแย้งเข้าไปในท้องถิ่น แสดงออกในรูปของปัญหา/ประเด็นและความขัดแย้งในท้องถิ่น[35] โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดท้องถิ่นข้ามท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบและเข้มข้นมากกว่าอดีต เพราะเกิดภายใต้เงื่อนไขการเคลื่อนย้ายของสื่อ-ภาพลักษณ์-การเงิน-อุดมการณ์ข้ามพรมแดนด้วยความถี่ ความเร็ว เข้มข้นสูงหลากหลายรูปแบบและเกิดจากเงื่อนไขการเคลื่อนย้ายระยะไกลของผู้คนที่มีความถี่และเข้มข้น[36]

---

[32] Arjun Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Modernity*, (Minneapolis: University of Mannesota Press, 1996), p. 47; "Grassroots globalization and the research imagination," *Public Culture,* Vol. 12, No 1 (2001), p. 5 และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ฐิรวุฒิ เสนาคำ, "อรชุน อัปปาดูรัยกับมโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น (Translocalities)," *รัฐศาสตร์สาร,* ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (2547), น. 103-149.

[33] Arjun Appadurai, *Modernity at Large,* p. 31.

[34] Arjun Appadurai, *Modernity at Large,* p. 4.

[35] Arjun Appadurai, "Globalization and research imagination," *International Social Science Journal,* Vol. 51, No. 160 (1999), p. 231; "Grassroots globalization and the research imagination," p. 5.

[36] Arjun Appadurai, *Modernity at Large,* pp. 33-34.

การเคลื่อนย้ายของผู้คนทำให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสมานฉันท์และสายสัมพันธ์ของผู้คนขยายใหญ่ขึ้นกลายเป็นเครือญาติ ความสมานฉันท์และสายสัมพันธ์ข้ามประเทศและข้ามทวีป และการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากถิ่นเดิมไปอยู่ในถิ่นใหม่ ทำให้คนกลุ่มนั้นสร้างท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ในประเทศพักพิงโดยอาศัยสื่อสมัยใหม่และภาพลักษณ์ที่เกิดจากสื่อเป็นปัจจัยต่อเชื่อมกับท้องถิ่นเดิม และทำให้คนทั้งที่อยู่ในท้องถิ่นเดิมและท้องถิ่นใหม่สัมพันธ์กับท้องถิ่นกับพื้นที่มากกว่าหนึ่งท้องถิ่นและหนึ่งพื้นที่ ท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์นอกจากจะถูกสร้างภายใต้บริบทของภาพลักษณ์และผู้คนในภาวะเคลื่อนย้ายแล้ว ยังสร้างขึ้นภายใต้ภาวะวิกฤติของรัฐ-ชาติ[37] โดยเฉพาะวิกฤติอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน แต่การสร้างความเป็นท้องถิ่นในยุคนี้ คือ การนำคนแปลกหน้า อัตลักษณ์สกปรก อัตลักษณ์ที่ไม่มั่นคง เร่ร่อนเข้าสู่ท้องถิ่น การสร้างความเป็นท้องถิ่นจึงท้าทายระเบียบและความเป็นกฎระเบียบแห่งรัฐ-ชาติ เพราะอัตลักษณ์เร่ร่อน ชาติพันธุ์แปลกหน้า สกปรก ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่นคือเครือข่ายหรือสายสัมพันธ์ที่ตัดข้าม/ลอดผ่าน/ทิ่มแทง/ทะลุผ่านและเป็นอันตรายต่อกล่อง *"อำนาจอธิปไตย ดินแดนและความชอบธรรมตามแบบฉบับของรัฐ-ชาติ"*[38] สร้างความวุ่นวายปั่นป่วนให้กับรัฐ-ชาติ[39] ดังนั้น อัตลักษณ์แปลกหน้า ไม่มั่นคงที่ ไม่เที่ยงแท้ เร่ร่อน และจำต้องเผชิญหรือปะทะกับความรุนแรงที่กระทำโดยรัฐ โดยกระแสชาตินิยมที่มิได้วิกฤติตามวิกฤติของรัฐ-ชาติ[40]

ความรุนแรงดังกล่าว เกิดจากการที่รัฐ-ชาติต้องการให้พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของตนเป็นพื้นที่แห่งความเป็นหนึ่งเดียว-มั่นคง-ไม่อาจแบ่งแยกได้ สำรวจตรวจสอบได้ กำหนดและดำเนินนโยบายได้ มีความเพียงพอในตนเอง มีความเป็นระเบียบวินัย[41] มีความภักดีที่เป็นหนึ่งเดียว ศักดิ์สิทธิ์ บริสุทธิ์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ เป็นพื้นที่ที่ผู้คนมีสำนึกความเป็นชาติและรักชาติอย่างเปี่ยมล้น *"รักชาติแบบล้นเกิน (full attachment)"* และเป็นสำนึกชนิดพิเศษจน

---

[37] Arjun Appadurai, *Modernity at Large,* p. 189.

[38] Arjun Appadurai, "Tactical humanism," *Polis /R.C.S.P./C.P.S.R.* Vol. 9 (2002), p. 4.

[39] Arjun Appadurai, "Sovereignty without territoriality: notes for post-national geography," in Patricia Yaeger (ed.) *The Geography of Identity,* (Ann Arbor, Michigan: the University of Michigan Press, 1996), p. 42.

[40] Arjun Appadurai, "*Modernity at Large* Interview with Arjun Appadurai," www.translocation.at/d/ appadurai.htm

[41] Arjun Appadurai, "Sovereignty without territoriality," p. 46.

ทำให้ผู้คนสามารถที่จะ *"ฆ่าหรือตายเพื่อชาติ"*[42] สำนึกดังกล่าวรัฐพยายามสร้างให้เกิดกับผู้คน โดยอาศัยกลไกของพิธีกรรมและสัญลักษณ์หลากประเภท เช่น การสร้างความทรงจำร่วมแห่งชาติ การสร้างความหลงลืมท้องถิ่น และการปลุกและ*สร้างอัตลักษณ์แห่งผู้ล่า (predatory identities)* ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มขนาดใหญ่ และมีเป้ามุ่งเพื่อกำจัด-ทำลาย-ขจัดอัตลักษณ์ชายขอบ อัตลักษณ์คนส่วนน้อยและแปลกหน้าทางชาติพันธุ์ ที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเป็นเอกภาพของอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน เอกลักษณ์แห่งชาติและความเป็นเอกพันธุ์ทางสายเลือด เชื้อชาติ ภาษา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม[43]

มานุษยวิทยากับความรุนแรง[44]

นักสันติวิธีและวิชาการสาขาสันติศึกษาได้นำเสนอแนวคิดวิธีการสร้างสันติบนโลกใบนี้ไว้หลากหลาย และขยายกรอบสันติภาพกว้างออกไป เช่น แนวคิดและการสร้างสันติภาพเชิงนิเสธ (negative peace paradigm) แนวคิดและการสร้างสันติภาพเชิงโครงสร้าง (structural peace paradigm) แนวคิดและการสร้างสันติภาพแบบสตรีนิยม (feminist peace paradigm) แนวคิดและการสร้างสันติภาพเชิงสิ่งแวดล้อม (environmental peace paradigm) แนวคิดและการสร้างสันติภาพแบบบูรณาการ (integral peace paradigm) และแนวคิดและการสร้างสันติภาพแบบฟูโกเดียน (Foucauldian peace paradigm)[45]

แนวคิดและวิธีการดังกล่าวมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งสำหรับคนที่ถวิลหาสันติภาพ คนที่มุ่งสร้างกระบวนทัศน์และจินตนาการที่เลยพ้นความรุนแรง กระนั้นก็ตาม บทความนี้ไม่ขอกล่าวซ้ำประเด็นดังกล่าว สิ่งที่อยากกล่าวและนำเสนอก็คือ นักมานุษยวิทยาต้องจินตนาการเลย

---

[42] Arjun Appadurai, "The grounds of the nation-state: identity, violence and territory," in Kjell Goldmann, Ulf Hannerz and Charles Westin (eds.) *Nationalism and Internationalism in the Post-Cold War Era,* (London and New York: Routledge, 2000), p. 131.

[43] Arjun Appadurai, "The grounds of the nation-state*,"* pp. 129-134.

[44] เนื้อหาในส่วนนี้และส่วนถัดไปผู้เขียนตัดตอนและเรียบเรียงจากบทความเรื่อง "หลายพื้นที่หนึ่งสนาม (Several Sites in One): ว่าด้วยชาติพันธุ์วรรณาสนามวิจัยหลายพื้นที่" ที่มุ่งนำเสนอแนวคิดมานุษยวิทยาข้ามพรมแดน (transnational anthropology) แนวคิดหรือวิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณาสนามวิจัยหลายพื้นที่ (multi-sited ethnography) และชาติพันธุ์วรรณาโลก (global ethnography) บทความดังกล่าวจะตีพิมพ์ใน *รัฐศาสตร์สาร* (2548)

[45] โปรดดูรายละเอียดใน Michael Emin Salla, "Integral Peace & Power: A Foucauldian Perspective," *Peace and Change,* Vol. 23, No. 3 (July, 1998), pp. 312-332.

พ้นและสลัดกรอบแนวคิดที่แฝงไว้ด้วยความรุนแรงที่ครอบศาสตร์สาขามานุษยวิทยามาตั้งแต่ยุคก่อตัวของสาขาจนถึงปลายทศวรรษ 1980

มานุษยวิทยาอาจมีหลายความหมายและตีความได้หลายนัย แต่ความตามหนังสือของไมเคิล เคียร์นีย์ มานุษยวิทยาเกิดภายใต้เงื่อนไขหรือบริบทของรัฐ-ชาติ[46] มานุษยวิทยาตกอยู่ภายใต้กับดักทางภูมิศาสตร์ของรัฐ-ชาติ กับดักอัตลักษณ์แบบแข็ง อัตลักษณ์ที่สมบูรณ์[47] อัตลักษณ์แบบต้องเลือก (either…or) มานุษยวิทยาเกิดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐ-ชาติ

เคียร์นีย์มองว่ามานุษยวิทยาก่อตัวในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 มานุษยวิทยายุคก่อร่างสร้างตัวเกิดท่ามกลางสถานการณ์การเผชิญหน้าระหว่างความเป็นตัวตนของสังคมตะวันตกกับความเป็นอื่นของกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่หรือดินแดนที่ห่างไกล มานุษยวิทยามีภารกิจหลักในการให้ความกระจ่างเกี่ยวกับความเป็นอื่นในดินแดน “exotic” กลุ่มคนที่นักมานุษยวิทยาศึกษากลุ่มแรกคือกลุ่มชนบุพกาล (primitive) ที่ยุโรปหรือตัวตนของมานุษยวิทยามองว่าอยู่ห่างไกลทั้งในมิติของพื้นที่และสังคมวัฒนธรรม คนอื่นจึงเป็นคนที่อยู่นอกประวัติศาสตร์ ไม่มีประวัติศาสตร์ อยู่ในขั้นเริ่มต้นหรือบันไดขั้นแรกของวิวัฒนาการของมนุษย์

ความเป็นอื่นของมานุษยวิทยาถูกศึกษาและเข้าใจภายใต้กรอบแนวคิดแยกคู่ตรงข้ามของความมีอารยะกับไร้อารยะ โดยอารยะเท่ากับยุโรป ไร้อารยะเท่ากับคนอื่น คนอื่นที่นักมานุษยวิทยาเขียนและพูดถึงมิใช่บุคคลที่ดำรงชีวิตในชุมชนในเชิงรูปธรรม แต่เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะทั่วไป เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับคนยุโรปในเชิงวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม[48]

มานุษยวิทยาคลาสสิกก่อรูปและดำรงอยู่ระหว่างช่วงสงครามโลกสองครั้งของศตวรรษที่ 20 ลักษณะโดดเด่นของยุคคือ งานชาติพันธุ์วรรณาที่มีฐานจากการวิจัยภาคสนาม อันเป็นผลมาจากนักมานุษยวิทยาเข้าไปใช้ชีวิต สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนของความเป็นอื่น คนอื่นยังคงเป็นกลุ่มคนบุพกาล แต่คนบุพกาลในยุคนี้กลายเป็นคนที่ดำรงอยู่ในท้องถิ่น มีชีวิตจริงดำรงอยู่ในพื้นที่และยึดครองพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม จินตนาการความเป็นอื่นในลักษณะนี้เป็นผลมา

---

[46] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry: Anthropology in Global Perspective,* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1996).

[47] โปรดดูเพิ่มเติมอักลักษณ์แข็ง อัตลักษณ์สมบูรณ์ใน Roger Brubaker and Frederick Cooper, “Beyond Identities,” *Theory and Society.* Vol. 29, No. 1 (2000), pp. 1-47; Sinisa Malesevic, “Identity: Conceptual Operational and Historical Critique,” in Sinisa Malesevic and Mark Haugaard (eds.), *Making Sense of Collectivity,* (London: Pluto, 2002), pp. 195-215.

[48] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry*, pp. 26-27.

จากการไป*อยู่ที่นั่น*หรือ "*being there*" ในชุมชนหรือกระโจมของกลุ่มคนบุพกาลโดยนักมานุษยวิทยาเพื่อเขียนความเป็นอื่นส่งกลับยุโรป

แม้ชีวิตรูปธรรมของคนบุพกาลจะถูกนำเสนอ แต่ชีวิต/ชุมชนบุพกาลในงานมานุษยวิทยาคลาสสิกก็ถูกนำเสนอให้ดำรงอยู่นอกประวัติศาสตร์ นอกวัฒนธรรมยุโรป ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว มีขอบเขตเป็นกำแพงปิดล้อม ไม่สัมพันธ์เชื่อมต่อกับยุโรป[49] กล่าวอีกนัย มานุษยวิทยาคลาสสิก "*ทำหน้าที่ในการจองจำความเป็นอื่นของมานุษยวิทยาไว้ภายในชุมชนที่มีพรมแดนที่ชัดเจน*"[50] ชุมชนที่ไม่สัมพันธ์หรือถูกแทรกจากความเป็นตะวันตก แม้ชุมชนนั้นจะดำรงอยู่ภายใต้อาณานิคมและลัทธิอาณานิคมของยุโรปก็ตาม

มานุษยวิทยาสมัยใหม่ก่อตัวหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดในยุคโครงสร้างอาณานิคมแบบเดิมถูกทำลายและในภาวะการเผชิญหน้ากับความเป็นอื่นใหม่ของยุโรป คือ การเผชิญหน้ากับ "*มนุษย์ผิวเหลืองตัวจิ๋ว (little brown people)*" ที่เป็นฐานสำคัญของการยึดอำนาจของพรรคคอมมูนิสต์จีนในปี 1949 และกลายเป็นกองกำลังหลักที่ผงาดขึ้นท้าอำนาจทางทหารของสหรัฐในช่วงสงครามเกาหลี การท้าทายยุโรปของมนุษย์ผิวเหลืองตัวจิ๋ว ท้ายสุดส่งผลให้มนุษย์ผิวเหลืองตัวจิ๋วกลายเป็นความเป็นอื่น เป็นวัตถุที่นักมานุษยวิทยาศึกษาเพื่อสร้างคำอธิบาย

แต่มนุษย์ผิวเหลืองตัวจิ๋วหรือชาวนารายย่อย (peasants) มิได้ถูกศึกษาเพื่อมุ่งความเข้าใจ เพราะถูกศึกษาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การควบคุมชาวนารายย่อยของสหรัฐอเมริกา และถูกจัดวางไว้ภายใต้กรอบมุมมองการแยกคู่ตรงข้ามระหว่างความเป็นสมัยใหม่กับล้าหลังดั้งเดิมคล้ายกับกลุ่มคนบุพกาลที่ถูกเข้าใจแบบไม่เข้าใจจากมุมมองแบบคู่ตรงข้ามระหว่างอารยะและไร้อารยะ

แม้มานุษยวิทยาจะพัฒนาจากยุคก่อตัวสู่ยุคคลาสสิกและมานุษยวิทยาสมัยใหม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงคนอื่นหรือความเป็นอื่น แต่มานุษยวิทยายังมองโลกภายใต้กรอบแนวคิดรัฐ-ชาติ ตรรกะการมองตัวตนและคนอื่นแบบโลกพระมานี (Manichean World)[51] มององคาพยพทางมานุษยวิทยาในฐานะสิ่งที่บรรจุอยู่ในกล่อง มองอัตลักษณ์ในฐานะสิ่งที่บริสุทธิ์และสิ่งที่ต้องเลือก

---

[49] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* pp. 27-30.

[50] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* p. 30.

[51] โปรดดูการวิเคราะห์ความรุนแรงของโลกทัศน์แบบพระมานีใน Frantz Fanon, *Black Skin, White Masks,* (New York: Grove Press, 1967).

เคียร์นีย์ย้ำว่า กรอบแนวคิดของมานุษยวิทยาดั้งเดิม ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่นักมานุษยวิทยศึกษา แต่ผู้เขียนอยากเพิ่มเติมว่า การจับหรือการจำแนกคนอื่นให้เป็นมนุษย์ในกล่อง มีอัตลักษณ์แบบแข็งและบริสุทธิ์ก็คือปฏิบัติการของความรุนแรง การให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ที่แข็ง บริสุทธิ์โดยนักมานุษยวิทยา ไม่ว่าจะโดยความจงใจหรือไม่ก็นำไปสู่การฆ่าเพื่อความบริสุทธิ์และมั่นคงของอัตลักษณ์ ซึ่งได้รับการกล่าวถึงและวิเคราะห์ไว้อย่างมีพลังโดยแมรี ดักลาส ภายใต้มโนทัศน์ว่าด้วย "*สิ่งที่อยู่ผิดที่ (matter out of place)*" หรือ "*สิ่งบริสุทธิ์และของอันตราย (purity and danger)*"[52] โดยไลสา มอน์คกิ ภายใต้แนวคิด "*ความบริสุทธิ์กับผู้อพยพ (purity and exile)*"[53] และสะท้อนชัดในงานของอัปปาดูรัยกล่าวถึงข้างต้น

การคิดและจินตนาการตัวตนในฐานะสิ่งบรรจุในกล่อง คือ ปฏิบัติการของแนวคิดและทฤษฎีรัฐ-ชาติที่แฝงไว้ด้วยความรุนแรง ความรุนแรงดังกล่าวปรากฏชัดนับตั้งแต่ยุคที่ยุโรปและคนนอกยุโรปนำเอาแนวคิดรัฐ-ชาติไปครอบพื้นที่ทางสังคมในโลกที่สาม ภายใต้กระบวนการสร้างชาติและรัฐ-ชาติ ที่พื้นที่ภูมิศาสตร์ของรัฐ-ชาติไปขีดแบ่งความสัมพันธ์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ออกจากกัน และครอบเอากลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายไว้ภายในกล่องความเป็นชาติและรัฐ-ชาติเดียวกัน ซึ่งท้ายสุดนำมาสู่ปัญหาคน "*เก็บแผ่นดิน*" หรือคนที่ต้องการแยกแผ่นดินและมีรัฐ-ชาติของตนเอง และในความเป็นจริงอย่างที่เป็นอยู่ปัญหาคน "*เก็บแผ่นดิน*" มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในพม่า หรือโลกที่สามอื่น แต่รวมไปถึงการเกิดขึ้นของคน "*เก็บแผ่นดิน*" ในฝรั่งเศสและอังกฤษเองที่ถือว่าเป็นต้นแบบของรัฐ-ชาติสมัยใหม่ ที่เอาเข้าจริง ๆ รัฐกับชาติมิได้สวมทับกันสนิท แบบหนึ่งรัฐหนึ่งชาติ ขีดที่อยู่ตรงกลางระหว่างรัฐกับชาติจึงมิได้หมายถึงการรวมเป็นหนึ่งเดียว แต่หมายถึงการแบ่งแยกและอยากแบ่งแยกดังสะท้อนจากการเกิดขึ้นของกลุ่มคน "*เก็บแผ่นดิน*" ไอริช (Irish) และบาสก์ (Basques)[54]

---

[52] Mary Douglas, *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Purity and Taboo,* (London: Routledge and Kegan Paul, 1966).

[53] Liisa Malkki, *Purity and Exile: Violence, Memory, and National Cosmology among Hutu Refugees in Tanzania,* (Chicago, IL: Chicago University Press, 1995).

[54] Gurutz Jauregui Bereciartu, *Decline of the Nation-State,* (Reno, Las Vegas and London: University of Nevada Press, 1994).

ความรุนแรงของพื้นที่และกล่องบรรจุภูมิศาสตร์ที่ครอบความหลากหลายไว้ภายในความเป็นหนึ่งสะท้อนชัดจากความรุนแรงทางชาติพันธุ์ในพม่ากว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา[55] ในเมืองไทย นักมานุษยวิทยา นักวิชาการไทยก็มองความเป็นไทยคือสิ่งที่บรรจุอยู่ในกล่องพื้นที่ทางภูมิศาสตร์รูปขวานทอง ความเป็นไทย วัฒนธรรมสยามจึง "*หยุดยั้งตรงเส้นชายแดน*"[56]

จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม การที่นักมานุษยวิทยาไทยมองความเป็นไทยในฐานะสิ่งที่บรรจุภายในกล่องและจบลงตรงฝั่งแม่น้ำปากจั่นและด่านสิงขร ทำให้นักมานุษยวิทยาไทยมองไม่เห็นความเป็นไทยของไทยหรือสยามในเขตตะนาวศรีที่เป็นเขตพื้นที่ประเทศพม่าตามการขีดแบ่งของอังกฤษ คนกลุ่มนี้ คือ กลุ่มคนสยามปักษ์ใต้ ที่พูดภาษาใต้ เล่นหนังตะลุง โนรา ลิเกป่า เพลงบอกคล้ายคนไทยปักษ์ใต้เมื่อ 40 ปีก่อน

เอกสารทางประวัติศาสตร์ระบุว่า คนสยามอาศัยอยู่ในเมืองมะริดและตะนาวศรีมาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 17 หรือสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่มะริด-ตะนาวศรีเป็นเมืองท่าสำคัญของสยาม เฉพาะในเมืองตะนาวศรีมีคนสยามกว่า 6 พันครัว เซอร์ เจมส์ สกอตต์ (Sir James Scott) ให้ข้อมูลว่าในปี 1921 มีคนสยามหรือคนที่พูดภาษาสยามในอำเภอทวาย แอมเฮิร์สต์หรือไจกามิและมะริดกว่า 19,631 คน[57] คนสยามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใต้เมืองมะริดลงมา โดยเฉพาะในเขตตำบลบอกเปง มลิวัน ตะนาวศรีและบริเวณลุ่มแม่น้ำปากจั่น คนสยามในเขตตะนาวศรีปัจจุบันอพยพข้ามแม่น้ำปากจั่นและด่านสิงขรมาอาศัยในเขตจังหวัดระนอง ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ และตาก ตัวเลขประมาณการปี 2545 มีคนสยามจากตะนาวศรีเข้ามาอาศัยในฝั่งไทยไม่น้อยกว่า 14,000 คน

การมองตัวตน มองความเป็นไทยในฐานะสิ่งที่บรรจุไว้ภายในกล่องภูมิศาสตร์ของนักวิชาการ นักมานุษยวิทยาไทย ทำให้คนสยามปักษ์ใต้ในมะริด-ตะนาวศรี ไม่เป็นที่รับรู้ ไม่อยู่ในองค์ความรู้หรือจินตนาการของนักมานุษยวิทยา ไม่ว่าจะเป็นนักมานุษยวิทยาที่ศึกษากลุ่มชาติ

---

[55] โปรดดูเพิ่มเติมใน Martin Smith, *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity,* (London: Zed Books, 1999); Christina Fink, *Living Silences: Burma under Military Rule,* (Bangkok: White Lotus, 2001).

[56] ไมเคิล ไรท์, "ศิลปวัฒนธรรมสยาม หยุดยั้งตรงเส้นชายแดนหรือ?" *ศิลปวัฒนธรรม*, (มิถุนายน, 2545), น. 114-117.

[57] Sir James Scott, *Burma: A Handbook of Practical Information,* (Bangkok: Orchid Books, 1999), p. 115.

พันธุ์ในสังคมไทย นักมานุษยวิทยาที่ศึกษากลุ่มคน “ไต/Tai” ในต่างแดน นักมานุษยวิทยาอาจจะได้อ่านไตสิบสองปันนา ไตฉาน ไตอาหม ไตลุ แต่ไม่ได้อ่าน ไม่ได้รับรู้ไทยมะริด-ตะนาวศรี

ด้วยความเป็นไทยจบลงตรงฝั่งแม่น้ำปากจั่นและด่านสิงขร จึงส่งผลให้คนไทยกลุ่มหนึ่งกลายเป็นไทยพลัดถิ่นในแผ่นดินไทย ดินแดนมาตุภูมิ “*เมืองแม่พ่อเที่ยงแท้*” ที่พวกเขาเรียก ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงพวกเขามิได้เป็น “*คนพลัดถิ่น*” เพราะพวกเขามิได้กระจายไปไหน แต่คือคนที่ข้ามแม่น้ำและช่องเขา เพื่อทำมาหากินหรือเดินทางวนเวียนตั้งหลักแหล่งระหว่างระนอง-ชุมพร-ประจวบ-หลังสวน-มะริด-เกาะสอง-มลิวัน-ปากจั่น-บอกเปง-กะระธุรี-ลังเคี่ยะ-สิงขร พวกเขากลายเป็น “*คนพลัดถิ่น*” เพียงเพราะปากกาที่ขีดแบ่งให้คนสยามปักษ์ใต้ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปากจั่นและด่านสิงขรเป็นพม่า และให้คนที่อยู่ฝั่งตะวันออกเป็นไทยหรือสยาม

การกลายเป็นคนพลัดถิ่นในมาตุภูมิ ทำให้ไทยพลัดถิ่นเป็นคนไร้สิทธิ ไม่สามารถซื้อที่ไม่สามารถเดินทางข้ามจังหวัด ไม่สามารถเลือกตั้งและรับเลือกตั้ง ไม่สามารถจดทะเบียนสมรสและไม่...และไม่...และไม่อีกจิปาถะ การทำให้กลุ่มคนที่ไม่มีอะไรต่างไปจากไทยปักษ์ใต้ในสาระสำคัญกลายเป็นคนไร้สิทธิ คือ การก่อความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่กระทำโดยรัฐ โดยมานุษยวิทยาที่ตกอยู่ภายใต้กับดักทางภูมิศาสตร์ของรัฐ-ชาติและจักรวรรดินิยม

มานุษยวิทยากับจินตนาการเลยพ้นความรุนแรง

การเคลื่อนแนวคิดในวงวิชาการเพื่อหลีกจากความรุนแรงปรากฏชัดเจนในช่วงทศวรรษ 1990 โดยเฉพาะในงานที่สนใจประเด็นปัญหาอัตลักษณ์ การข้ามพรมแดน คนพลัดถิ่น (diaspora) มานุษยวิทยาในช่วงทศวรรษ 1990 มีการปรับเปลี่ยนอย่างมีนัยสำคัญ

ความตามหนังสือของเท็ด ซี. ลีเวลเล็นระบุว่า[58] จนถึงทศวรรษ 1990 มานุษยวิทยาได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาแล้ว 5 ยุค ดังแสดงในตารางที่ 1. แต่การปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990

---

[58] Ted C. Lewellen, *The Anthropology of Globalization: Cultural Anthropology Enters the 21st Century*. (Westport, Connecticut and London: Bergin & Garvey, 2002).

ตารางที่ 1: ช่วงยุคของมานุษยวิทยาจากอดีตถึงปัจจุบัน

ชื่อยุค	ช่วงเวลา	ประเด็นสำคัญ	กระบวนทัศน์หลัก	นักทฤษฎีคนสำคัญ
ยุคก่อตัว (Formative)	ปลายศตวรรษที่ 19	ป่าเถื่อน, คนป่าเถื่อน, อารยธรรม (Savage, barbarian, civilization)	วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม (Cultural Evolution)	ไทเลอร์, ฟราเซอร์, มอร์แกน (Tylor, Frazer, Morgan)
คลาสสิก (Classic)	1900-1945	คนบุพกาล, ชนเผ่า (Primitives: bands, tribes, chiefdoms)	ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์, แนวคิดโครงสร้าง-หน้าที่ (Historical particularism, structural functionalism)	โบแอส, มาลินอฟสกี, แรดคลิฟฟ์-บราวน์ (Boas, Malinowski, Radcliffe-Brown)
สมัยใหม่ (Modern)	1945-1980	ชาวนารายย่อย, คนจนเมือง, สังคมด้อยพัฒนา (Peasants, urban shantytown, underdeveloped societies)	แนวคิดการเปลี่ยนแปลงสู่ภาวะสมัยใหม่, ทฤษฎีพึ่งพา, ทฤษฎีระบบโลก (Modernization, dependency, world-system theories)	อีริค อาร์. โวล์ค, ปีเตอร์ โวร์สลีย์, มาร์วิน ฮาร์ริส (Eric R. Wolf, Peter Worsley, Marvin Harris)
ช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transit-ional)	1980-1990	ตัวตนของมานุษยวิทยา (Anthropology its self)	มานุษยวิทยาว่าด้วยการตีความ, มานุษยวิทยาแนววิพากษ์, แนวคิดหลังสมัยใหม่, แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Interpretive anthropology, critical anthropology, postmodernism, poststructuralism)	คลิฟฟอร์ด เกียร์ต, เจมส์ คลิฟฟอร์ด, จอร์จ อี. มาร์คัส, เฟรดริค เจมสัน, มิเชล ฟูโกต์ (Clifford Geertz, James Clifford, George E. Marcus, Fredric Jameson, Michel Foucault)
โลกาภิวัตน์ (Global)	1990-	ข้ามพรมแดน, คนพลัดถิ่น, ชาติ, ชาติพันธุ์ (Transnationals, diasporas, nations, ethnicities)	คำศัพท์, ข้อสมมุติฐานบางอันของแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Vocabulary and selected assumptions of postmodernism)	อรชุน อัปปาดูรัย, อุฟ ฮันเนิร์ส, โจนาทาน ฟรายด์แมน, ไมเคิล เคียร์นีย์ (Arjun Appadurai, Ulf Hannerz, Jonathan Frieldman, Michael Kearney)

ที่มา: Ted C. Lewellen, *The Anthropology of Globalization*, p. 31.

ไมเคิล เคียร์นีย์ตระหนักเช่นกันว่าทศวรรษ 1990 คือยุคการปรับเปลี่ยนที่สำคัญ แต่เขาสืบร่องรอยการปรับเปลี่ยนไปถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มานุษยวิทยาค้นพบความเป็นอื่นใหม่คือชาวนารายย่อย แต่การนำชาวนารายย่อยมาเป็นวัตถุศึกษา ชาวนารายย่อยกลับเป็นตัวบ่งบอกอาการและเป็นเหตุวิกฤติของแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามของมานุษยวิทยา ทั้งนี้เพราะชาวนารายย่อยมิอาจจัดให้อยู่ในกล่องใดระหว่างสมัยใหม่/พัฒนาและดั้งเดิม/ด้อยพัฒนา ชาวนาราย

ย่อยคือกลุ่มคนที่ดำรงอยู่ตรงกลางระหว่างสิ่งที่เรียกว่าด้อยพัฒนาและพัฒนา[59] ดังแสดงในแผนภาพที่ 1.1

แผนภาพที่ 1: มานุษยวิทยาคลาสสิกและสมัยใหม่

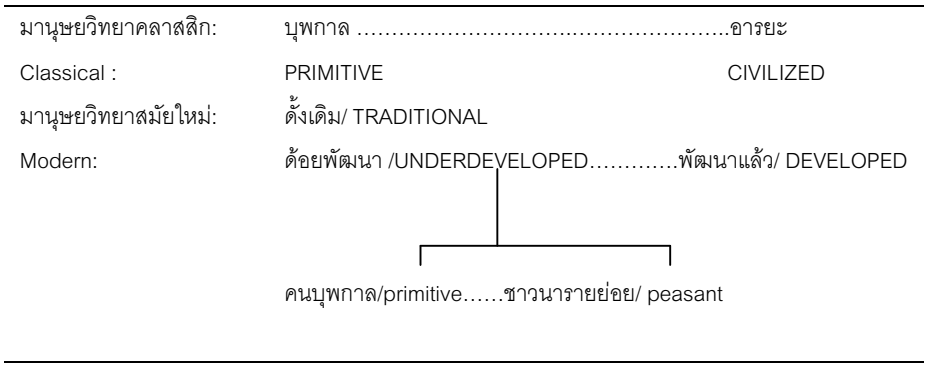

ที่มา: Michael Kearney, *Ibid*., p. 30.

การดำรงอยู่ตรงกลางของชาวนารายย่อย ไม่อาจอธิบายได้ด้วยมานุษยวิทยาสมัยใหม่ เพราะมานุษยวิทยาสมัยใหม่ยังอิงอยู่กับฐานคิดแบบคู่ตรงข้ามที่แยกขาดและไม่มีอะไรต่อเนื่องหรือสัมพันธ์กัน[60] อันเป็นแนวคิดที่มานุษยวิทยาสมัยใหม่สืบทอดจากมานุษยวิทยายุคก่อตัวและคลาสสิก และที่สำคัญคือมานุษยวิทยาสมัยใหม่มิได้มองชาวนารายย่อยจากมุมมองปัจจุบัน ชาวนารายย่อยที่ดำรงอยู่ในประเทศโลกที่สาม ร่วมสมัยและอยู่ในข่ายใยสัมพันธ์กับการเมือง/วัฒนธรรม/เศรษฐกิจและโลกสมัยใหม่ของยุโรป แต่ถูกมองจากกากเดนหรือภาพลักษณ์ของชาวนารายย่อยผิวขาวที่มีชีวิต/ตัวตนในยุคศักดินาของยุโรป ดังนั้น ชาวนารายย่อยจึงถูกมองแบบสารัตถะนิยม กลายเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ถูกปิดล้อม (bounded community) ไม่เชื่อมต่อสัมพันธ์กับส่วนอื่น อยู่ในชนบท ผลิตมูลค่าใช้สอย มีความสัมพันธ์ชนิดพิเศษกับผืนดิน มีอัตลักษณ์เป็นหนึ่งเดียว บริสุทธิ์และไม่ถูกแทรก[61]

---

[59] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry*, p. 30.

[60] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry*, p. 5.

[61] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry*, pp. 59-69. อย่างไรก็ตาม เคียร์นีย์เห็นว่าชาวนารายย่อยในฐานะความเป็นอื่นของมานุษยวิทยามีสถานะที่ดีกว่าคนบุพกาลและชนเผ่า เพราะชาวนารายย่อยถูกจับวางไว้ในประวัติศาสตร์และพื้นที่ที่มีความห่างจากความเป็นตัวตนของมานุษยวิทยาหรือความเป็นยุโรปน้อยลง

มานุษยวิทยาสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อการศึกษาชาวนารายย่อยในช่วงคริสตทศวรรษ 1960 แต่เมื่อย่างเข้าทศวรรษ 1970 มานุษยวิทยาสมัยใหม่ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากทฤษฎีพึ่งพา แต่ทฤษฎีพึ่งพาเองก็มิอาจสลัดพ้นจากกรอบแนวคิดไม่ขาวก็ดำ คือ ยังคงรักษาไว้ภายใต้แนวคิดเรื่องศูนย์กลางและชายขอบ (centre and periphery) แนวคิดที่ดูจะสลัดพ้นกรอบการมองชาวนาแบบแยกขั้วตรงข้าม คือ แนวคิดของทฤษฎีการปะทะประสาน (articulation theory) ทฤษฎีการปะทะประสานมีหน่ออ่อนในงานของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และหน่ออ่อนนี้ถูกส่งผ่านมายังนักมานุษยวิทยาที่ทำงานในแอฟริกาและลาตินอเมริกา ทฤษฎีการปะทะประสานการกล่าวถึงการดำรงอยู่และปะทะประสานของวิถีการผลิตก่อนทุนนิยมและทุนนิยมในสังคมชาวนา ทำให้ชาวนารายย่อยดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางวิถีการผลิตทั้งก่อนทุนนิยมและทุนนิยม และส่งผลให้เกิด*ความแตกต่างภายในตัวตน*ของชาวนารายย่อย คือ ชาวนารายย่อยมิได้เป็นชาวนารายย่อยบริสุทธิ์ แต่เป็นชาวนาที่มีขีดแบ่ง เป็นชาวนารายย่อย-กรรมาชีพ ที่ทำทั้งนาและใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้น ชาวนารายย่อยคนเดียวจึงมิได้เป็นเอกพจน์ (singular) แต่เป็นเอกพจน์พหูพจน์ (singular plural) เป็นประดุจ "*แอมพิเบียนส์ (amphibian)*" หรือสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ที่มีวิถีชีวิตทั้งบนบกและในน้ำ[62]

แต่การมองชาวนารายย่อยจากมุมมองมานุษยวิทยาที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีการปะทะประสานยังมีข้อจำกัด คือ จำแนกอัตลักษณ์หรือมองชาวนารายย่อยจากมิติของการผลิตและมิได้รวมมิติของการบริโภค และไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจชาวนารายย่อยในโลกยุคโลกาภิวัตน์และสนามสังคมข้ามพรมแดน (transnationalism)[63]

---

[62] amphibian มาจาก *amphi* = both, + *bios* = mode of life โปรดดู Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry.,* p. 141

[63] เคียร์นีย์ให้ความหมายโลกาภิวัตน์ว่า หมายถึง "กระบวนการทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประชากรที่เกิดขึ้นภายในชาติและข้ามความเป็นชาติ...[หรือ] ความเข้มข้นของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ขยายใหญ่ ที่เชื่อมสัมพันธ์กับท้องถิ่นจนทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่นคือสิ่งที่ถูกกำหนดโดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแดนไกลนับพันไมล์และในทางกลับกัน" สนามสังคมข้ามพรมแดนมีความเหลื่อมทับกับโลกาภิวัตน์ แต่ต่างกันในระดับ โลกาภิวัตน์คือกระบวนการที่เกิดขึ้นในระดับโลก ส่วนสนามสังคมข้ามพรมแดนคือ "กระบวนการที่ทอดสมอในและข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติหนึ่งแห่งหรือมากกว่า" โปรดดู Michael Kearney, "The Local and the Global: the anthropology of globalization and transnationalism," *Annual Review of Anthropology,* Vol. 24 (1995), p. 548.

ชาวนารายย่อยในยุคโลกาภิวัตน์หรือในสนามสังคมข้ามพรมแดนมิอาจอุปมาได้กับแอมพิเบียนส์ เพราะชาวนารายย่อยในยุคนี้มีวิถีชีวิตหลากหลายและเป็นประดุจ *"โพลิเบียนส์ (polybians)"* หรือสัตว์จำพวกกิ้งก่าที่สามารถปรับสีของตนกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

แน่นอน ชาวนารายย่อยมิใช่กิ้งก่าและไม่สามารถเป็นกิ้งก่า ชาวนารายย่อยเป็นประดุจโพลิเบียนส์ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตอันหลากหลายเพื่อดำรงอยู่ในฐานะผู้เคลื่อนย้ายชีวิตข้ามพื้นที่แห่งชีวิตที่แตกต่างกัน (different social spaces)[64] ชาวนารายย่อยมิได้มีอัตลักษณ์ที่มีขีดแบ่งแบบขาวและดำ แต่มีอัตลักษณ์ที่สลับซับซ้อน คือ เป็น "*both-and-and identities*" เป็น "หลายสิ่งในสิ่งเดียว (several in one)" คือ เป็นชาวนารายย่อยในที่ทำกินของตน เป็นแรงงานในแปลงเกษตรขนาดใหญ่ (plantations) เป็นกรรมาชีพขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นพ่อค้ารายย่อย เป็นคนที่อาศัยอยู่ในท้องนาและในสลัมของเมือง ทั้งในและนอกประเทศของตน ชาวนารายย่อยมิได้อาศัยอยู่ในชุมชนขนาดเล็กที่ถูกครอบหรือบรรจุไว้ในกล่องภูมิศาสตร์ของรัฐ-ชาติ แต่อยู่ในชุมชนข้ามพรมแดนที่ตัดข้ามกล่องบรรจุอำนาจรัฐ มีความสลับซับซ้อน เป็นเครือข่ายตัดข้ามหลายพรมแดนภูมิศาสตร์และรัฐ-ชาติ เป็นชุมชนที่ปราศจากรูปร่างที่ชัดเจน เป็นชุมชนที่ขยายทิศใดก็ได้และได้ทุกทิศคล้ายการขยายตัวของอมีบา (amoeba)[65]

ยุคโลกาภิวัตน์และสนามสังคมข้ามพรมแดน ชาวนารายย่อยมิได้อยู่เฉพาะในวิถีการผลิตก่อนและทุนนิยม แต่อยู่ในวิถีการผลิตและวิถีการบริโภคที่มีความสลับซับซ้อน ชาวนารายย่อยมิได้เป็นแค่ผู้อพยพไปกลับระหว่างเมืองกับชนบท แต่คือคนอพยพไปอยู่หลากหลายพื้นที่หลากหลายประเทศ การอพยพของชาวนารายย่อยจึงเป็นการอพยพแบบหลากหลายขั้วและทิศทาง[66] และทำให้ชาวนารายย่อยกลายเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในระบบมูลค่า (value) สนาม (field) และอำนาจ (power) ที่หลากหลาย

การอยู่ในสนามอำนาจหลากหลายและอัตลักษณ์ซับซ้อน ชาวนารายย่อยในยุคโลกาภิวัตน์หรือในสนามสังคมข้ามพรมแดนจึงอุปมาเป็นพวกโพลิเบียนส์ มีตัวตนแบบ *"เรทิคิวลัม (reticulum)"* หรือ *"เรทิคิวลา (reticula)"*[67] เรทิคิวลาละม้ายกับอุปมาสรรพสิ่งคล้าย *"ไรโซมส์ (rhizomes)"* ของกิลส์ เดอร์ลูซ (Giles Deleuze) และเฟลิซ กาตตาริ (Felix Gattari)

---

[64] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* p. 141.

[65] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* pp. 122-125.

[66] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* pp. 122-124.

[67] เรทิคิวลัมคือรูปเอกพจน์ของเรทิคิวลา reticulum เป็นคำในภาษาลาตินและเป็นรากของคำว่า networks หรือเครือข่าย reticulum ในทางชีววิทยาหมายถึงเซลล์หนึ่งในประเภทแขนงของเซลล์

ไรโซมส์ต่างจากต้นไม้และรากไม้ เพราะไรโซมส์ คือ "สิ่งที่เชื่อมต่อกันจากจุดหนึ่งถึงอีกจุดหนึ่ง ลักษณะของไรโซมส์ไม่จำเป็นต้องคล้ายหรือสัมพันธ์กับสิ่งที่มีธรรมชาติเดียวกัน"[68] ไรโซมส์ไม่มีโครงสร้าง ไม่มีศูนย์กลาง มิได้ประกอบด้วยหน่วย แต่ประกอบด้วยมิติ ไม่มีจุดเริ่มต้นและปลายทาง มีแต่สิ่งที่อยู่ตรงกลาง การเชื่อมต่อกันถักทอกันแบบเรทิคิวลาและแบบไรโซมส์คล้ายกับความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียกว่า "*ตัวบทเหนือตัวบท (hypertext)*" ที่คำแต่ละคำมิได้ถูกจำแนกตามดัชนีของลำดับชั้นและเชื่อมต่อกับสิ่งที่อยู่นอกตัวบทโดยตรง[69] และไรโซมส์และเรทิคิวลาชี้นัยถึงรูปและสรีรศาสตร์ของชุมชน ชาติ พื้นที่และร่างทางสังคม (social bodies) ที่สัญจรเร่ร่อน ไหลล้นออกและตัดข้ามพื้นที่อันเข้มงวดและศักดิ์สิทธิ์ของรัฐ-ชาติและกล่องภูมิศาสตร์และเกิดในยุคข้ามพรมแดนและโลกาภิวัตน์[70]

กล่าวโดยรวม เคียร์นีย์เห็นว่าองคาพยพของมานุษยวิทยาข้ามพรมแดน คือ องคาพยพแบบโพลิเบียนส์/เรทิคิวลา/ไรโซมส์หรือเครือข่ายที่โยงใยกันอย่างสลับซับซ้อน เครือข่ายที่ไม่มีศูนย์กลางและชายขอบ ไม่มีรูปทรงที่แน่นชัด เชื่อมสิ่งที่ต่างกันเข้าด้วยกัน ขยายและหดได้ กระจายออกไปได้ทุกทิศและทิศใดก็ได้ และเป็นองคาพยพที่ไม่อยู่กับที่หรือ*อยู่ที่นั่น*ที่เดียว แต่เคลื่อนที่ไป*อยู่ที่นั่น...และที่นั่น...และที่นั่น*[71]

งานของเคียร์นีย์สะท้อนการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางมานุษยวิทยา ที่เคลื่อนจากแนวคิดที่อิงอยู่กับกรอบแนวคิดรัฐ-ชาติ ที่ศึกษา/ให้ความหมาย/ตีความองคาพยพทางมานุษยวิทยาภายในหรืออิงอยู่กับบริบทของรัฐ-ชาติ (nation-state contexts) และแนวคิดอัตลักษณ์แบบแข็งของมานุษยวิทยาดั้งเดิมสู่แนวคิดหรือทฤษฎีมานุษยวิทยาข้ามพรมแดน (transnational anthropology) ที่ศึกษา/ให้ความหมาย/ตีความองคาพยพทางมานุษยวิทยาภายในหรืออิงอยู่กับ

เนื้อเยื่อบุผนัง ที่เชื่อมต่อโยงใยสลับซับซ้อนภายในเครือข่ายและโยงใยสลับซับซ้อนกับเนื้อเยื่อและอวัยวะอื่น ในแง่นี้ reticulum จึงหมายถึงเครือข่าย แต่เครือข่ายในอุปมาเรทิคิวลาของเคียร์นีย์ คือ เครือข่ายที่ไร้ nodes ไร้ลำดับชั้น ไร้โครงสร้าง และเชื่อมสิ่งที่ไม่เหมือนกันเข้าด้วยกัน โปรดดู Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* pp. 126-127.

[68] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* p. 127.

[69] Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry,* p. 127.

[70] Michael Kearney, "The Local and the Global," pp. 558-559.

[71] โปรดดูเพิ่มเติมใน Ulf Hannerz, "Being there...and there...and there! Reflections on multi-site ethnography," *Ethnography,* Vol. 4, No. 2 (2003), pp. 201-216.

บริบทของรัฐ-ชาติ (postnational contexts)[72] และมองตัวตนและองคาพยพทางมานุษยวิทยาแตกต่างกัน ไม่ว่าองคาพยพนั้นจะเป็นวัฒนธรรม ชุมชน อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ชนเผ่า กลุ่มคน หรือร่างกายทางสังคม-วัฒนธรรมอื่น ดังแสดงในตารางที่ 2.

ตารางที่ 2: มุมมององคาพยพของมานุษยวิทยาข้ามพรมแดน[73]

องคาพยพในมานุษยวิทยาดั้งเดิม	*องคาพยพในมานุษยวิทยาข้ามพรมแดน*
▪ สิ่งที่หยุดนิ่ง อยู่กับที่ สิ่งที่อยู่ที่นั่น	▪ สิ่งที่เคลื่อนย้าย เป็นของเหลว ลื่นไหล สิ่งที่อยู่ที่นั่น... และที่นั่น...และที่นั่น
▪ สิ่งที่เป็นอิสระ มีพรมแดนที่ชัดเจน มีความเพียงพอในตัวเอง	▪ สิ่งที่พาดกัน ไข้วกัน มีอิทธิพลต่อกัน แทรก สัมพันธ์กัน ไม่มีความเพียงพอในตัวเอง
▪ สิ่งที่เป็นอยู่ ถูกกำหนดมาก่อน สิ่งที่ดำรงอยู่ก่อน	▪ สิ่งที่กำลังจะเป็น สิ่งที่ถูกสร้าง สิ่งที่เป็นจินตนาการ
▪ สิ่งที่บรรจุไว้ภายในพรมแดนหรือกล่องความเป็นชาติ และรัฐ-ชาติ	▪ สิ่งที่แทงทะลุพรมแดนรัฐ-ชาติ สิ่งที่ข้ามพรมแดนชาติและรัฐ-ชาติ สิ่งที่เชื่อมต่อชาติและรัฐ-ชาติมากกว่า 2 แห่งขึ้นไป สิ่งที่อยู่ตรงพรมแดน สิ่งที่อยู่ตรงกลาง
▪ สิ่งที่ห่างไกล อยู่ในอดีต ไม่มีประวัติศาสตร์ อยู่นอกประวัติศาสตร์	▪ สิ่งที่อยู่ใกล้ ร่วมสมัย ร่วมวัฒนธรรม ร่วมประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์
▪ สิ่งที่มีเอกภาพ เอกพจน์ เป็นหนึ่งเดียว มีความเหมือน	▪ สิ่งที่มีความแตกต่าง สิ่งที่สร้างจากความเป็นอื่น สิ่งที่มีความหลากหลายในความเป็นหนึ่ง สิ่งที่เพิ่มความแตกต่างทบทวี
▪ สิ่งที่ถูกศึกษา ให้ความหมายและตีความโดยใช้บริบทหรือกรอบของรัฐ-ชาติ	▪ สิ่งที่ถูกศึกษา ให้ความหมายและตีความโดยใช้บริบทหลังรัฐ-ชาติ

[72] โปรดดู Cheryl McEwan, "Transnationalism," in James Duncan, Nuala Johnson, and Richard Schein (eds.) *A Companion to Cultural Geography,* (Oxford: Blackwell, 2004), pp. 499-512.

[73] โปรดดูเพิ่มเติมใน Ulf Hannerz, "Being there...and there...and there!; "Several Sites in One," in Thomas Hylland Eriksen, *Globalisation: Studies in Anthropology,* (London: Pluto Press, 2003), pp. 18-38; "Transnational Research," in H. Russell Bernard (ed.) *Handbook of Methods in Cultural Anthropology,* (Walnut Creek, CA: Altamira Press, 1998), pp. 235-256; Michael Kearney, *Reconceptualizing the Peasantry;* Ted C. Lewellen, *The Anthropology of Globalization;* Robert C. Ulin, *Understanding Cultures: Perspectives in Anthropology and Social Theory,* (Oxford: Blackwell, 2001).

การเคลื่อนทางทฤษฎีของมานุษยวิทยาส่วนหนึ่งคงเป็นเพราะนักมานุษยวิทยาข้ามพรมแดนตระหนักว่า แนวคิดมานุษยวิทยาดั้งเดิมไม่เพียงพอสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนที่นักมานุษยวิทยาศึกษา โดยเฉพาะคนที่นักมานุษยวิทยาศึกษาได้กลายเป็นกลุ่มคนที่ไม่อยู่กับที่ ไม่ถูกบรรจุไว้ภายในกล่องภูมิศาสตร์ มิได้สัมพันธ์กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียว แต่แนวคิดมานุษยวิทยาดั้งเดิมยังตกอยู่ภายใต้กับดักทางภูมิศาสตร์ของรัฐ-ชาติที่มองสิ่งที่ตนศึกษามิได้ต่างไปจากรัฐ-ชาติ คือ มองสรรพสิ่งในฐานะสิ่งที่ถูกบรรจุไว้ภายในกล่องหรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ครอบพื้นที่ทางสังคมตามความหมายของลุดเจอร์ เพรียส การตกอยู่ในกับดักอัตลักษณ์แบบแข็งสะท้อนชัดในแนวคิดปฐมกำเนิดชาติพันธุ์ (primordialism) ที่ท้ายสุดแนวคิดนี้ได้ถูกนำไปใช้สนับสนุนการสร้างกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่จากสิ่งที่ไม่เคยมีและนำมาสู่การก่อเกิดความรุนแรงที่กระทำโดยกลุ่มชาติพันธุ์ชาตินิยมที่เกิดและแพร่หลายในโลกยุคหลังสงครามเย็น[74]

การเคลื่อนทฤษฎีสู่ประเด็นตัวตน วัฒนธรรม อัตลักษณ์ข้ามพรมแดน ไม่บริสุทธิ์ เป็นหนึ่งเดียว น่าจะหมายถึงทางเดินออกจากความรุนแรงที่มองเห็นโดยมานุษยวิทยาข้ามพรมแดนชาติพันธุ์แบบเรทิคิวลัม/ไรโซมส์ คือ จินตนาการใหม่ที่พยายามสลายฐานความรุนแรงของอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ที่แฝงอยู่ในจินตนาการของมานุษยวิทยาดั้งเดิม จินตนาการใหม่อาจจะไม่สะท้อนความเป็นจริงทางสังคมคล้ายกับที่จินตนาการเก่าของมานุษยวิทยาที่ไม่สะท้อนความเป็นจริงทางสังคม แต่มีผลต่อปฏิบัติการทางสังคม เพราะจินตนาการและทฤษฎีคือปฏิบัติการทางสังคม

ปัญหาจึงอยู่เพียงว่านักมานุษยวิทยาจะจินตนาการเลยพ้นความรุนแรงหรือไม่ การจินตนาการเลยกรอบความรุนแรงอาจส่งผลต่อปฏิบัติการทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ดุจเดียวกับจินตนาการความรุนแรงของมานุษยวิทยาที่ไปสนับสนุนการกระทำที่รุนแรงของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต หากนักมานุษยวิทยาปรารถนาโลกไร้ความรุนแรง นักมานุษยวิทยาจำต้องมีทฤษฎีหรือ

---

[74] โปรดดูเพิ่มเติมใน Jack Eller and Reed Coughlan, “The Poverty of Primordialism: the demystification of ethnic attachment,” *Journal of Ethnic and Racial Studies*, Vol. 16 , No. 2 (19), pp. 187-210; Steve Fenton and Stephen May (eds.), *Ethnonational Identities*, (London: Palgrave Macmillan, 2002); Shlomo Ben-Ami, Yoav Peled, and Alberto Spektorowski (eds.) *Ethnic Challenges to the Modern Nation State,* (Basingstocke: Mcmillan, 2000); Pratap Bhanu Metha, “Ethnicity, Nationalism and Violence in South Asia,” *Pacific Affairs,* Vol. 71, No. 3 (1998), pp. 377-396.

จินตนาการที่ข้ามพรมแดนและเลยกรอบหรือกระบวนทัศน์แห่งความรุนแรง และทั้งสิ่งที่อยู่กับที่และสิ่งที่กำลังเคลื่อนที่ สิ่งที่อยู่ที่นั่นและสิ่งที่อยู่ที่นั่น...และที่นั่น...และที่นั่นต่างก็เป็น *"วิถีชีวิต"* หรือ *"ways of life"* อันเป็นเป้าหรือวัตถุที่นักมานุษยวิทยาศึกษา แต่ตลอดช่วงประวัติศาสตร์ของสาขา นักมานุษยวิทยามีอคติกับสิ่งที่ไม่อยู่กับที่ สิ่งที่ไปอยู่ที่นั่น...และที่นั่น...และที่นั่น อคติและการผูกวัฒนธรรมไว้กับพื้นที่ สิ่งที่อยู่กับที่ สิ่งที่อยู่ที่นั่น มานุษยวิทยาได้มีส่วนทำให้สิ่งที่ไม่อยู่กับที่ สิ่งที่ไปอยู่ที่นั่น...และที่นั่น...และที่นั่นเป็นสิ่งที่ไม่มั่นคง ไม่รู้ และท้ายสุดมานุษยวิทยาอาจจะมีส่วนในการทำให้สิ่งที่ไม่อยู่กับที่ สิ่งที่ไปอยู่ที่นั่น...และที่นั่น...และที่นั่นกลายเป็นเป้าหรือเหยื่อของความรุนแรง

สรุปบทความ ไม่สรุปความรุนแรง

บทความนี้ให้ความสำคัญกับตรรกะใหม่ของความรุนแรง คือ ความรุนแรงที่สร้างขึ้นหรือก่อขึ้นเพื่อค้นหาและกำหนดศัตรู ความรุนแรงของตรรกะดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในกรณีการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย และกรณีสงครามการฆ่าสังหารแบบโหดเถื่อนในนามของชาติพันธุ์ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใกล้ชิดกระทำต่อกัน ตรรกะใหม่ของสงครามเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างการเคลื่อนย้ายของผู้คน การสร้างความไม่คงที่ เร่ร่อนของอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ ความไม่คงที่ เร่ร่อนของอัตลักษณ์และชาติพันธุ์นำมาซึ่งความกังวลและไม่แน่ใจ และสุดท้ายจบลงด้วยความรุนแรง ด้วยการฆ่าเพื่อให้อัตลักษณ์หรือชาติพันธุ์ที่ไม่คงที่ เร่ร่อนกลายเป็นสิ่งที่คงที่และเผยให้เห็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงที่ซ่อนอยู่ภายใต้ภาพลักษณ์ที่ปรากฏ

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจมีวิธีการแก้ไข เยียวยาหลากหลายวิธี แต่ที่สำคัญสาขามานุษยวิทยามีความจำเป็นที่จะก้าวออกจากกรอบแนวคิดเดิมของมานุษยวิทยาที่แฝงไว้ด้วยความรุนแรง โดยเฉพาะแนวคิดวัฒนธรรม ตัวตนบรรจุกล่อง วัฒนธรรมที่แท้ วัฒนธรรมที่คิดภายใต้กรอบแนวคิดของรัฐ-ชาติ สู่แนวคิดข้ามพรมแดน วัฒนธรรมข้ามพรมแดน ตัวตนและอัตลักษณ์ที่รวมความเป็นอื่น ซึ่งอาจจะเป็นวิธีการสำคัญอันหนึ่งที่เคลื่อนจากความรุนแรง

นักมานุษยวิทยารุ่นปัจจุบันคงคุ้นเคยกับคำกล่าวที่กล่าวว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่ถูกสร้าง ธรรมชาติคือสิ่งที่ถูกสร้าง สิ่งที่มีแก่นแกนหรือ "สารัตถะทั้งหลายคือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในทางสังคม" แต่สิ่งที่เราอาจจะไม่ตระหนักเท่าที่ควรก็คือ "สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในทางสังคมนั้นก็สามารถกลายเป็นสิ่งที่มีสารัตถะ" หรือ "ถูกทำให้กลายเป็นสารัตถะ"[75] และการเป็นสารัตถะคือคู่แฝดของความรุน

---

[75] Saadar Lavie and Ted Swedenburg, "Introduction: Displacemant, Diaspora, and Geographies of Identity," in Saadar Lavie and Ted Swedenburg (eds.) *Displacemant,*

แรง ดังนั้น ภารกิจของนักมานุษยวิทยาคงมีหน้าที่มากกว่าการอธิบายสรรพสิ่งในฐานะสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในทางสังคม วัฒนธรรม อำนาจและวาทกรรม แต่นั่นก็ขึ้นอยู่กับนักมานุษยวิทยาเองว่าต้องการเคลื่อนหัวของตัวเองหรือต้องการสนับสนุนการตัดหัวและเสียบหัว

Diaspora, and Geographies of Identity, (Durham and London: Duke University Press, 1996), p. 12.

บรรณานุกรม

ฐิรวุฒิ เสนาคำ. “อรชุน อัปปาดูรัยกับมโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น (Translocalities).” *รัฐศาสตร์สาร.* ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (2547). หน้า 103-149.

_____. “หลายพื้นที่ หนึ่งสนาม (Several Sites in One): ว่าด้วยชาติพันธุ์วรรณาสนามวิจัยหลายพื้นที่.” *รัฐศาสตร์สาร* (กำลังจัดพิมพ์)

ไรท์, ไมเคิล. “ศิลปวัฒนธรรมสยาม หยุดยั้งตรงเส้นชายแดนหรือ?” *ศิลปวัฒนธรรม.* (มิถุนายน, 2545), หน้า 114-117.

Appadurai, Arjun. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Modernity.* (London and Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996).

_____. “Sovereignty without territoriality: notes for post-national geography.” in *The Geography of Identity.* Edited by in Patricia Yaeger (Ann Arbor, Michigan: the University of Michigan Press, 1996), pp. 40-58.

_____. “Dead Certainty: ethnic violence in the era of globalization.” *Development and Change.* Vol. 29, No. 4 (1998): 905-925.

_____. “*Modernity at Large* Interview with Arjun Appadurai.” www.translocation.at/d/appadurai.htm [1998]

_____. “Globalization and Research Imagination.” *International Social Science Research.* Vol. 51, No. 160 (1999) : 229-238.

_____. “The grounds of the nation-state: identity, violence and territory.” in *Nationalism and Internationalism in the Post-Cold War Era.* Edited by Kjell Goldmann, Ulf Hannerz and Charles Westin (London and New York: Routledge, 2000), pp. 129-142.

_____. “New Logics of Violence.” http://www.india-seminar.com/2001/503/503%20arjun%20appadurai.htm

_____. “Grassroots globalization and the research imagination.” *Public Culture.* Vol. 12, No. 1 (2001) : 1-19.

_____. “Tactical Humanism.” *Polis/R.C.S.P./C.P.S.R,* Vol. 9 (2002) : 1-6.

Axtmann, Roland. “The State of the State: the model of the modern state and its contemporary transformation.” *International Political Science Review.* Vol. 25, No. 3 (2004) : 259-279.

Ben-Ami, Shlomo Yoav Peled, and Alberto Spektorowski (eds.) *Ethnic Challenges to the Modern Nation State.* (Basingstocke: Mcmillan, 2000).

Bereciartu, Gurutz Jauregui. *Decline of the Nation-State.* (Reno, Las Vegas and London: University of Nevada Press, 1994).

Brubaker, Roger and Frederick Cooper. "Beyond Identities." *Theory and Society.* Vol. 29, No. 1 (2000) : 1-47.

Bryceson, Deborah and Ulla Vuorela (eds.) *Transnational Family: New European Frontiers and Global Networks.* (Oxford and New York: Berg, 2002).

Douglas, Mary. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Purity and Taboo.* (London: Routledge and Kegan Paul, 1966).

Eller, Jack and Reed Coughlan. "The Poverty of Primordialism: the demystification of ethnic attachment." *Journal of Ethnic and Racial Studies.* Vol. 16 , No. 2 (19) : 187-210.

Falk, Richard. "A New Medievalism." in *Contending Images of World Politics.* Edited by Greg Fry and Jacinta O' Hagan (London: Macmillan Press, 2000), pp. 106-116.

Fanon, Frantz. *Black Skin, White Masks,* (New York: Grove Press, 1967).

Fenton, Steve and Stephen May (eds.) *Ethnonational Identities.* (London: Palgrave Macmillan, 2002).

Fink, Christina. *Living Silences: Burma under Military Rule.* (Bangkok: White Lotus, 2001).

Fukuyama, Francis. "The End of History." *The National Interest.* Vol. 16 (1989) : 3-18.

Hannerz, Ulf. "Transnational Research." in *Handbook of Methods in Cultural Anthropology.* Edited by H. Russell Bernard (Walnut Creek, CA: Altamira Press, 1998), pp. 235-256.

_____. "Being there…and there…and there! Reflections on multi-site ethnography." *Ethnography.* Vol. 4, No. 2 (2003) : 201-216.

_____. "Several Sites in One." in *Globalisation: Studies in Anthropology.* Edited by Thomas Hylland Eriksen (London: Pluto Press, 2003), pp. 18-38.

Huntington, Samuel. "The Clash of Civilizations?" in *"The Clash of Civilizations?" Asian Responses.* Edited by Salim Rashid (Dhaka: The University Press Limited, 1997), pp. 1-26.

Kearney, Michael. "The Local and the Global: the anthropology of globalization and transnationalism." *Annual Review of Anthropology.* Vol. 24 (1995) : 547-565.

_____. *Reconceptualizing the Peasantry: Anthropology in Global Perspective.* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1996).

Kellner, Douglass. "Theorizing globalization." *Sociological Theory.* Vol. 20, No. 3 (2002) : 285-305.

Lewellen, Ted C. *The Anthropology of Globalization: Cultural Anthropology Enters the 21st Century.* (Westport, Connecticut and London: Bergin & Garvey, 2002).

Lavie, Saadar and Ted Swedenburg. "Introduction: Displacemant, Diaspora, and Geographies of Identity." In *Displacemant, Diaspora, and Geographies of Identity.* Edited by Saadar Lavie and Ted Swedenburg. (Durham and London: Duke University Press, 1996), pp. 1-25.

Lima, Fernando Herrera. "Transnational Families: institutions of transnational social space." In *New Transnational Social Space.* Edited by Ludger Pries (London and New York: Routledge, 2001), pp. 77-93.

Malesevic, Sinisa. "Identity: Conceptual Operational and Historical Critique." in *Making Sense of Collectivity.* Edited by Sinisa Malesevic and Mark Haugaard (London: Pluto, 2002), pp. 195-215.

Malkki, Liisa. *Purity and Exile: Violence, Memory, and National Cosmology among Hutu Refugees in Tanzania.* (Chicago, IL: Chicago University Press, 1995).

McEwan, Cheryl. "Transnationalism." In *A Companion to Cultural Geography.* Edited by James Duncan, Nuala Johnson, and Richard Schein. (Oxford: Blackwell, 2004), pp. 499-512.

Metha, Pratap Bhanu. "Ethnicity, Nationalism and Violence in South Asia." *Pacific Affairs.* Vol. 71, No. 3 (1998) : 377-396.

O' Hagan, Jacinta. "A Clash of Civilizations?" in *Contending Images of World Politics.* Edited by Greg Fry and Jacinta O' Hagan (London: Macmillan Press, 2000), pp. 135-149.

Pries, Ludger. "The Spatial Spanning of the Social Transnationalism as Challenge and Chance for Social Sciences." http://www.ruhr-uni-bochum.de/transnet/ download/ 09_2000_Transnet-RUB-2.doc

_____. "The Approach of Transnational Social Spaces: responding to new configurations of the social and spatial." in *New Transnational Social Space.* (London and New York: Routledge, 2001), pp. 3-33.

Rashid, Salim (ed.) *"The Clash of Civilizations?" Asian Responses.* (Dhaka: The University Press Limited, 1997).

Robinson, William I. *A Theory of Global Capitalism: Production, Class, and State in a Transnational World.* (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2004).

Salla, Michael Emin. "Integral Peace & Power: A Foucauldian Perspective." *Peace and Change.* Vol. 23, No. 3 (July, 1998) : 312-332.

Schirato, Tony and Jen Webb. *Understanding Globalization.* (London: Sage, 2003).

Smith, Martin. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity.* (London: Zed Books, 1999).

Ulin, Robert C. *Understanding Cultures: Perspectives in Anthropology and Social Theory.* (Oxford: Blackwell, 2001).

THIS IS PRELIMINARY PAPER THAT SHOULD NOT BE QUOTED OR CITED WITHOUT PERMISSION OF THE AUTHOR.

The Anthropology of Thailand and the Study of Social Conflict
"มานุษยวิทยาว่าด้วยเรื่องเมืองไทยและการศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทย"

by Charles Keyes*

Introduction

In this paper I will trace how both foreign and Thai anthropologists who have carried out research in Thailand from World War II on have contributed to an understanding of social conflict in Thai society and how social conflicts in Thailand (and elsewhere) have led to a reshaping of the anthropology of Thailand. I also have a secondary purpose in this paper – namely, to reflect on the transformation of the anthropology of Thailand since its beginnings in World War II. In my discussion I will focus primarily on those scholars both Thai and non-Thai who have contributed to the development anthropological discourses about Thai society and culture. Finally, I wish to reflect on what foreign anthropologists can learn from Thai anthropologists. I will not mention every anthropologist who has worked on Thailand or every Thai anthropologist and I apologize in advance to those whom I do not discuss, but should have done so.[1]

Proto-Anthropology, Before World War II

* Charles Keyes is professor of Anthropology and International Studies, University of Washington, Seattle, WA 98195. He can be contacted by email at keyes@u.washington.edu.

[1] In an earlier paper (Keyes 1978) I traced the development of the anthropology of Thailand up through the mid-1970s.

Charles Keyes: The Anthropology of Thailand and the Study of Social Conflict
Lecture delivered in the 4th annual meeting of anthropologists in Thailand *"Culture free of Prejudice, Life free of Violence",* March 23-25, 2005, organised by the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

The anthropology of Thailand began as the study of the 'other'. This was true not only of the first *farang* proto-anthropologists who began writing about the diverse cultural and social practices they observed in Thailand but also by some Thai who, in the words of Thongchai Winichakul's (2000), discovered "the other within". In the pre-World War II period, such eminent Thai scholars as Prince Damrong Rajanubhab as, for example in his, *Nithān bōrān khadī* (Historical Anecdotes) (Damrong 1971 [1935]) contributed to this Thai proto-anthropology. The Thai scholar who is, understandably, usually credited with laying the foundations of anthropology in Thailand was Prince Damrong Rajanubhab. His very large corpus of work includes many descriptions of *praphēnī Thai* (Thai customs).[2] Phya Anuman would subsequently become the main Thai interlocutor for many of the Western anthropologists who began to come to Thailand in the post-World War II period.[3]

The beginnings of Western anthropological interest in Thailand can be traced to the work of such officials employed by the Thai government as Francis H. Giles (1929, 1932, 1934, 1935) and Erik Seidenfaden (1935, 1943, 1952a, 1952b, 1958; Seidefaden and Kerr 1930). The first scholars with formal training in anthropology came to Thailand in the 1930s. James Andrews, a Harvard-trained physical anthropologist, was selected to carry out the 2nd agricultural survey in 1934-35 (Andrews 1935). Hugo Bernatzik, an Austrian trained ethnologist came with his wife to Thailand (as well as to Burma and

[2] See, for example, *Phya* Anuman Rajadhon (1962).
[3] See, for example, the first publication of the Thai-Cornell Project (Skinner, et al., 1956) and the festschrift edited by Keyes, Klausner and Sivaraksa (1973).

Laos) in the late 1930s to carry out studies of upland peoples in the region (Bernatzik and Bernatzik 1938; Bernatzik 1947).

Both the Western and Thai scholars who contributed to the pre-war anthropology and proto-anthropology of Thailand undertook their work because of their perspective as 'modern' men (and, with the exception of Emmy Bernatzik, they were all men) who recognized the 'otherness' of cultural and social practices they encountered. With the limited exception of the Bernatziks, they did not, however, give attention to the tensions beginning to be experienced by people in Thailand because of the influences of the modern world on their lives. Pre-war Siam was not a place, in the eyes of these scholars, in which social conflict was significant.

World War II and the New Anthropology of Thailand

World War II led to a radical re-orientation of the anthropology of Thailand. During the War, the American Office of Strategic Services recruited many of the established anthropologists in the United States – people such as Margaret Mead, Clyde Kluckhohn, Ruth Benedict, Lucien Hanks, and Lauriston Sharp. Although the OSS would in the post-WWII period be transformed into the Central Intelligence Agency, the OSS was a very different organization to the CIA. Those who went to work for the OSS were, for the most part, very anti-colonialists and were strongly committed to creating a post-war world in which the rights of those in what were referred to as subjugated nations would be respected. Very few of the scholars – and none of the anthropologists who worked for the OSS during the War would work for the CIA.

During the War the OSS asked for assistance from anthropologists to provide interpretations of the cultures of the countries occupied by or allied with the Axis powers (Germany, Italy and Japan) both to prepare troops to fight in these countries and to lay the groundwork for US policies towards these countries in the postwar period. Perhaps the most famous study to come out of the anthropological work for OSS was Ruth Benedict's (1946) *Chrysanthemum and the Sword*, a book that provided the rationale for retaining the Japanese monarchy after Japan's defeat.

Benedict also wrote a less well-known, but still very important work for the future of Thai studies – *Thai Culture and Behavior* (Benedict 1952). This work, like her book on Japan, presumed that there was a 'national character' shared by all those living within the boundaries of the same country. While Thailand was a country beset by conflict during the war, her book posited that the underlying 'national character' of the Thai was one that made conflict among Thai rare. [THIS NEEDS FURTHER REWORKING WITH REFERENCE TO BENEDICT'S ACTUAL STUDY]

The relationship between Japan and Thailand also became the foundation for perhaps the most significant study about Thai society to emerge in the post-World War II. John Embree, an anthropologist who had done research in Japan in the pre-war period and another of the anthropologists who had worked for OSS was posted in the immediate postwar period as cultural attaché at the U.S. embassy in Bangkok. Although Embree never did any actual research in Thailand, his experiences in the country led him to reflect of the differences between Japan and Thailand. The result was his essay, "Thailand – A Loosely Structured Social System," (Embree 1950).

Like Benedict, Embree sought to identify the basic values which constituted the core Thai national character. His conclusion that Thai culture is a "loosely structured" one in which "considerable variation of individual behavior is sanctioned" suggests that Thai could confront radical change without conflict. This premise would shape the anthropology of Thailand for the next decade and a half and it continues to find support among some scholars.

The Bang Chan Project and the Development of an Empirically-based Anthropology of Thailand, 1949-1960

In the late 1940s, Lauriston Sharp, professor of anthropology at Cornell University, together with three of his colleagues, launched a project to compare the effects of "modern technological and other cultural influences, indigenous and foreign, flooding into village communities of such regions as Thailand, India, Peru, and the American Southwest" (Sharp and Hanks 1978:26). In 1949 Sharp came to Thailand to begin the Cornell Thailand Project. Although this project focused on the study of the village of Bang Chan in Minburi (now a suburb of Bangkok), it also extended to include G. William Skinner's study of Chinese in Thailand. It was, however, the work in Bang Chan by Sharp and a team that would come to include Lucien and Jane Hanks, Robert Textor, Jasper Ingersoll, and Herbert Phillips, that the Cornell Project would become primarily known for. The Bang Chan study can be said to have begun an anthropology of Thailand that was based on empirical studies systematically carried out rather than on interpretations of texts, anecdotes, and impressions.

This new empirical anthropology was also expanded when several other foreign anthropologists also came to Thailand in the 1950s to undertake studies of other villages. These included Howard Kaufman who made a study in Bangkhuad, a village not far from Bang Chan, John DeYoung, Konrad Kingshill, and Lawrence Judd who undertook work in northern Thailand, Thomas Fraser in southern Thailand, and William Klausner in northeastern Thailand. It might be added that Kingshill and Judd had first come to Thailand as Protestant missionaries.

From 1949 until the beginning of the 1960s, there were no Thai anthropologists. However, I think we can find the beginnings of a new Thai anthropology in this period in the work of Jit Poumisak. Jit had been a research assistant to William Gedney, an American linguistic anthropologist who also came to Thailand in the 1950s. From Gedney, Jit developed his fascination for the linguistic and ethnic differences of Thailand. Jit's anthropology is most extensively presented in his *Khwāmpenmā kh⊥ng kham Sayām, Thai, Lāo lae Kh⊥m lae laksanā thāng sangkhom kh⊥ng chüchonchāt* (Origins of the Words, Siam, Thai, Lao and Khôm and Social Characteristics of Nationality Names). Jit's influence on Thai anthropology would not, however, become significant until the 1970s – after his death.[4]

The Bang Chan project and the other village studies in the 1950s provided empirical support for the "loosely structured social system" characterization of Thai society. This is most evident in Herbert Phillips dissertation and later book, *Thai Peasant Personality* (Phillips 1965). Phillips argued on the basis of his research that Thai gain

from their early childhood socialization a deep aversion to conflict. Lucien Hanks (1962), in his essay "Merit and Power in the Thai Social Order," generalized from the Bang Chan findings and provided support both for the Embree' "loosely structured" argument and Phillips's avoidance of conflict argument. In Hanks's essay, which became the most influential one after Embree's, he maintained that there is a high degree of fluidity in Thai society because people's places on the hierarchy change according to what they see as being an unknown karmic destiny and because they sometimes seek power which "blurs the edges of cosmic justice."

Even though Hanks, Phillips and others in the first generation of foreign anthropologists to carry out empirical anthropological research in Thailand all found evidence for why social conflict would not be in character for Thai, the Bang Chan study actually laid the groundwork for later examination of social conflict. The Bang Chan project had been conceived of as a study of social change and would, in the end, it was this conception that would inspire a new generation of anthropologists – both Thai and foreign – to look for cleavages in Thai society that were developing because of the transforming effects of political economic forces.

The Period of the Foreign Anthropologist, 1960-1972

The period between 1960 and the early 1970s might be termed the period of fluorescence in the anthropology of Thailand. During this period, dozens of foreign anthropologists came to Thailand to carry out research. It was also the period when

---

[4] Although first written about 1952, Jit's book was only published in 1974.

anthropology first became established in one Thai university and the first Thai trained as professional anthropologists began to assume roles in Thai institutions. It was also a period in which fears about social conflict led some agencies in the Thai government in cooperation of with elements of very large United States development and military advisory missions to commission research, including ethnographic research, designed to prevent social conflict.

Whereas the first anthropological work on Thailand had focused on the "Thai", the anthropologists who came in the next generation provided clear evidence of Thailand not being just the country of the Thai. During the 1960s anthropological research began what I call the 'deconstruction' of Thai society, by which I mean that the anthropology of Thailand demonstrated that there were significant ethnic and ethnoregional differences that could not be subsumed under a uniform 'Thai-ness'.

One of the most significant developments in the anthropology of Thailand during the 1960s was the amount of research undertaken on the so-called 'hill tribes' (*chāo khao*), that is, upland-dwelling peoples, especially in northern Thailand. The pioneer in this work was that by William Geddes who had already established a significant scholarly record for his work in Borneo and Oceania. While Geddes undertook, with the assistance of Nusit Chindarsri, the first major study of the Hmong in Thailand, Peter Kunstadter, Peter Hinton, Theodore Stern, Shigeru Iijima, James Hamilton, David Marlowe, made studies of Sgaw and Pwo Karen, Peter Kandre and Douglas Miles studies of Yao or Mien, Anthony Walker and Delmos Jones of the Lahu, Kunstadter also of the Lua, Robert Kickert and XX of the Akha. Several people, including Lauriston Sharp and

Lucien and Jane Hanks, and myself also undertook studies of ethnic group relations in the highlands of northern Thailand.

Geddes was significant not only for his research among the Hmong, but also because of his role in the creation of the Tribal Research Centre (see Geddes 1967 and Manndorf 1967)[5]. Even though the Tribal Research Centre would subsequently be staffed by Thai anthropologists, its low status in the Department of Public Welfare meant that it never succeeded in making upland peoples more acceptable to a wider Thai populace. It would not be until the 1990s that Thai anthropologists were able to contribute positively to public debates about the status of *chao khao* in Thai society.

The anthropology of Thailand began in the 1960s to provide concrete empirical support for understanding ethnic and ethnoregional differences within what was officially considered to be Thai society. Noteworthy in this regard are the studies by Stanley J. Tambiah, Koichi Mizuno, H. Leedom Lefferts, and myself on the Thai-Lao of northeastern Thailand, by Gehan Wijeyewardene, Andrew Turton, Tanabe Shigerharu, Paul Cohen on the Khon Müang of northern Thailand, by Michael Moerman on the Thai Lue of northern Thailand, A. Thomas Kirsch on the Phu Thai of northeastern Thailand, Brian Foster on the Mon of Central Thailand, and Steven Tobias on Sino-Thai in upcountry central Thailand. While some studies made in Central Thailand – such as those by B.J. Terwiel, Jeremy Kemp and J.A. Neils Mulder – seemed to provide support for the "loosely structured" characterization of Thai society, other studies raised serious questions about this dominant paradigm. Penny Van Esterik's studies of women's roles in

Buddhism can be seen as opening a space for a feminist critique of Thai society. Particularly interesting is Steve Piker's questioning (see especially Piker 1968), based on his research in another central Thai village, of the lack of social conflict in rural communities.

The period of the 1960s and early 1970s was shaped by political concerns about the threat of communism. Many anthropologists were employed by agencies of Thai and American governments to undertake research that would assist them in combating 'security threats.' Noteworthy were the studies made under the auspices of the Research Division of the United States Operations Mission to Thailand, especially during the time that this division was headed by Toshio Yatushiro, a Cornell-trained anthropologist. This contract work would lead to the recruitment of a number of Thai such as Bantorn Ondam and Suthep Soonthornpasuch who would go on to become professional anthropologists.

Other Thai, such as Patya Saihoo, Srisakara Vallibhotama, M.R. Akin Rabhibadana, had also gone abroad during this period to pursue advanced degrees in anthropology. A French-Canadian Jesuit, Jacques Amyot, was also recruited to fill the first position for an anthropologist in a Thai university – namely, at Chulalongkorn. Amyot would play a key role in the creation of the first department in a Thai university that included anthropology as part of its curriculum. By the early 1970s, anthropology had become established at Thammasat, Sinlapakorn and Chiang Mai as well as Chulalongkorn.

---

[5] The TRC would later be renamed the Tribal Research Institute and then in the early part of the 21st century it was abolished.

The significant expansion of anthropological research in the 1960s by a second generation of foreign anthropologists and by a few Western-trained Thai anthropologists led to an increasing recognition of significant cleavages and tensions within Thai society. Ironically, although much of the work of the second generation was carried out during a time when Thai and US government agencies were seeking information to assist in confronting a threat to 'national security' posed by both external and internal 'Communists', much of this research contributed to the identification of the Thai state, which was increasingly intruding into local communities as a major source of conflict.

Conflict over the Anthropology of Thailand: The 'Thailand Controversy' and American Anthropology

In the spring of 1970 at the annual meeting of the Association for Asian Studies a panel on "Regionalism in Northern Thailand" – a panel at which I presented a paper – was the beginning of what became known as the 'Thailand controversy' in American Anthropology. Students involved in the anti-Vietnam war movement in the United States had obtained copies from the files of Michael Moerman. Many of these files were published in an anti-war publication, *The Student Mobilizer*, the day before the Association for Asian Studies began. As Moerman was also to appear at the panel as a discussant, the panel drew a huge crowd instead of the handful of committed Thai-specialists that might have been expected. Although the audience did not interrupt the presentations of the papers, once the discussion period was open there were vehement attacks made on all the participants and on many other anthropologists mentioned in

Moerman's files for having worked to support the United States counterinsurgency program in Thailand.

This attack was carried forward into a national milieu when Eric Wolf, a highly respected senior anthropologist, and Joseph Jorgensen, a more junior scholar, both at the University of Michigan published a long article entitled "Anthropology on the Warpath" in the *New York Review of Books*. [NEED FULL REFERENCE TO ARTICLE] Wolf and Jorgensen accused most of the American anthropologists who had worked in Thailand of having betrayed the profession by contributing either directly – as contract researchers for the Defense Department's Advanced Research Project Agencies, for Defense Department supported research agencies such as the RAND corporation, or USAID – or indirectly – as members of advisory groups to these agencies – to the furtherance of counterinsurgency programs that would have very negative impact on the communities in which these anthropologists had worked.

The Wolf and Jorgensen article became a brief for an investigation launched at the meeting in the fall of 1970 of the annual American anthropology conference. Following a highly tumultuous meeting, the association's officers appointed Margaret Mead to head an ad hoc committee to investigate the charges set forth by Wolf and Jorgensen. During the next year, while this committee undertook its work, the public debate about the role of anthropologists in Thailand continued not only in the United States but also in Australia. In Australia, there were strong public attacks made on William Geddes and Peter Hinton for their roles as advisors to the Tribal Research Center.

In November 1971 the Mead committee presented its report at the business meeting of the American Anthropological Association. The committee had reported that while some anthropologists had perhaps been naïve in their relationship to US government agencies, no evidence could be found that established that the work of any anthropologist had created negative repercussions for the peoples of the communities in which they had worked. The Mead committee report was voted down at the business meeting. But there would be no further efforts made to resolve this internal conflict within the American Anthropological Association.

Lauriston Sharp, the American anthropologist who had initiated the first empirical anthropological study in Thailand and had been the guiding figure in the development of an American-based anthropology of Thailand, and William Geddes, who had undertaken the first post-World War II study of an upland people, both felt that their reputations had been severely injured as a consequence of the Thailand controversy. Geddes would go on to win a libel suit against an Australian newspaper that had published an attack on him, but Sharp would never really feel exonerated.

Sharp expressed his feelings to Jacques Amyot who reported that he told Sharp "In fact, there was no such emotional reaction [to the 'Thailand controversy] in the Thai academic and research community but indifference, at best" (Amyot 2003: 87). I found this to be the case myself when I came to teach for two years at Chiang Mai university in the summer of 1972[6]. In fact, as I had written to the Mead committee, no effort was made

[6] I recall that Dr. Warin Wonghanchao wrote an account, I believe in *Sangkhomporithat* [Social Science Review], about the eruption of debate about the study of Thailand at the 1970 Association for Asian Studies.

by the committee, or by Wolf and Jorgensen, or by any other American anthropologist to ascertain what Thai anthropologists, or Thai academics in general, or, in particular, members of the communities in which foreign anthropologists had worked what they understood to be the role of the foreign anthropologists who had come to undertake research in Thailand.

While the "Thailand Controversy" had little resonance within Thai academia, it did signal within American anthropology a marked shift in theoretical focus. By the time controversy broke out, American anthropologists – including many of us who worked in Thailand – were beginning to focus attention on social conflict rather than on the functional integration of society as had been the dominant perspective in anthropology for several decades. While I agree with the Mead committee report that some anthropologists, and I would include myself in this regard, were somewhat naïve about what relations with US government agencies might entail, I still feel that most of the anthropological work in Thailand in the 1960s actually contributed not to the success of counterinsurgency programs or to the Thai government's goal of suppressing threats to national security but to a recognition that Thai society was beset by cleavages, some of which could and would become the sources of social conflict.[7]

Conflict within Thai Society, 1970-1985 and the Shaping of Thai Anthropology

After 1970 the anthropological study of Thailand was increasingly undertaken by Thai. The Thai anthropologists who assumed academic posts in the period from 1970 to

[7] See Wakin (1992) for an extended discussion of the "Thailand Controversy".